

Inleiding

Ton Geerts

In 2004 stelde Sophie van Steenderen een bibliografisch overzicht samen van publicaties door Nederlandse kunsthistorici op het gebied van de beeldende kunst (1850-heden), verschenen tussen 1998-2003. Haar lijst van maar liefst 3353 publicaties van zo'n 2000 auteurs was verreweg de omvangrijkste VNK-bibliografie ooit. Haar trof dan ook niets dan lof, onder andere van Jan van Adrichem die de inleiding tot haar bibliografie schreef.

Van Adrichem merkte over Van Steenderens brede aanpak op dat niet alleen het aantal publicaties over beeldende kunst de laatste jaren enorm was toegenomen, maar dat vooral presentaties van actuele kunst vanwege hun nieuwsaarde relatief veel reacties opriepen, die op hun beurt ook weer reacties teweeg brachten. Bovendien werden al die teksten niet alleen door kunsthistorici geproduceerd maar ook door kunstenaars, kunsttheoretici, journalisten, critici, kunstsociologen en politici. Van Steenderens bibliografie is dus meer dan een overzicht van 'kunsthistorische' publicaties; het is een verzameling van publicaties over beeldende kunst in de ruime betekenis.

Ik hoop niet dat bij Niels van Maanen de moed in de schoenen is gezonken toen hij de opdracht aanvaardde om het vervolg op deze bibliografie, namelijk die over de jaren 2004-2009, samen te stellen. Van Maanen heeft zich opvallend beperkt. In de titel van de nieuwe bibliografie is expliciet vermeld dat het gaat om publicaties van Nederlandse of in Nederland werkzame kunsthistorici. Buitenlandse auteurs die over Nederlandse kunst schrijven zijn niet opgenomen. Alle auteurs moeten ook nog eens kunsthistoricus zijn. Andere beschouwers als filosofen, cultuurwetenschappers, literatuurwetenschappers, schrijvers, dichters en historici bleven buiten beschouwing, waarmee deze publicatie meer trofeeënkast is voor kunsthistorici. Nederlandse wel te verstaan en / of in Nederland werkzame.

Het ontbreekt aan een verantwoording voor deze keuze, maar we gaan er voor het gemak van uit dat de samensteller binnen een bepaald (waarschijnlijk onredelijk kort) tijdsbestek deze haast onmogelijke opgave tot een goed eind moest brengen, want begin er maar aan. Proefschriften, beschouwingen van algemene aard, tijdschriftbijdragen, bijdragen in feestbundels, tentoonstellingscatalogi et cetera liggen overal op de loer om ontdekt en beschreven te worden. De samensteller worstelt zich door bibliotheekcatalogi, aanwinstenlijsten van universiteitsbibliotheken en kunsthistorische instituten, museumwebsites, kunsthistorische tijdschriften en misschien door de aanbiedingsfolders van uitgeverijen, boekhandels en wat al niet meer zij. Is het kortom nog een opdracht die door de VNK redelijkerwijs mag worden gegeven aan een beginnend kunsthistoricus?

Ook vermeldt het titelblad: 'Beeldende kunst en toegepaste kunst 1850-heden'. De verruiming ten opzicht van de vorige bibliografie blijkt ook zichtbaar in het grote aantal gehanteerde categorieën en subcategorieën. Binnen de hoofdgroepen schilderkunst, teken- en prentkunst, beeldhouwkunst, fotografie, performance art en videokunst, is ook een ruime categorie toegepaste kunst, waaronder glaskunst, keramiek, smeedkunst, productvormgeving et cetera. De bibliografie wordt afgesloten met de categorie monografische publicaties.

Wie nu zou verwachten dat de samensteller het aantal titels van zijn voorganger heeft overtroffen komt bedrogen uit, Van Maanen komt met de hierboven genoemde criteria op ruim 850 titels. In vergelijking met Van Steenderen zouden we hier dus kunnen spreken van een selectieve bibliografie waarin vooral bijdragen zijn opgenomen die het resultaat zijn van

gedegen kunsthistorische arbeid en die hoofdzakelijk beschouwend van karakter zijn, niet louter signalerend of journalistiek van aard.

In zekere zin heeft Niels van Maanen daarmee de opdracht meer tot de kern teruggebracht, namelijk het samenstellen van een bibliografie van publicaties van in Nederland werkzame kunsthistorici, met de nadruk op het laatste.

Deze twee verschillende benaderingen, namelijk de brede en allesomvattende enerzijds en de beperkte, selectieve anderzijds, roepen ook weer vragen op over het nut en de betekenis van het samenstellen van dit soort overzichten. Ook Peter Hecht en Jan van Adrichem stelden dit eerder aan de orde in hun inleidingen. Een complete bibliografie van publicaties op het gebied van moderne kunst lijkt, simpelweg door de enorme vlucht aan (soorten) publicaties, een onmogelijkheid. Denk alleen al aan bijvoorbeeld de nieuwe categorie digitale publicaties (artikelen of bijdragen aan websites, digitale tijdschriften en kranten, websites van kunstenaars en kunstinstellingen, uitgebreide blogs en zo meer), die ook in vorige bibliografieën geen plaats kregen. Anderzijds is de beperking evenzeer moeilijk te definiëren, of het resultaat hiervan te verantwoorden.

Zonder die verantwoording rest niet veel anders dan de hier gepresenteerde titels in deze bibliografie eens nader te bekijken. Want een ding is duidelijk, er is in ieder geval een mooie verzameling kunsthistorische publicaties bijeengebracht, die weliswaar niet de pretentie heeft compleet te zijn, maar die een goed beeld geeft van de productie van velen die zich op het gebied van de kunstgeschiedenis begeven.

Allereerst een kleine greep uit de verschenen proefschriften. Zo publiceerde Jonneke Jobse over het tijdschrift *Structure* dat tussen 1958 en 1964 een belangrijk platform was voor kunstenaars die zich op de vormprincipes en de theoretische grondslagen van het Bauhaus, het constructivisme en De Stijl bezonnen. Peter de Ruiter schreef een mooie biografie van kunstcriticus en museumdirecteur A.M. Hammacher en Ruud Schenk onderzocht de receptie van Amerikaanse kunst in Nederland. Hildelies Balk onderzocht de charismatische persoonlijkheid H.P. Bremmer. Naast deze proefschriften verscheen er meer over de museale geschiedenis, bijvoorbeeld *Dat museum is een meneer: de geschiedenis van het Van Abbemuseum 1936-2003* van René Pinget en de bundel *Wim Beeren: Om de kunst: Opvattingen van een museumman over moderne kunst, kunstenaars, musea en kunstbeleid*, brachten belangrijke aspecten van de Nederlandse museale (verzamel)geschiedenis in kaart. Ook de studie van Caroline Roodenburg-Schadd over het verzamelbeleid van Willem Sandberg is indrukwekkend.

Het proefschrift van Robert Verhoogt over de negentiende-eeuwse reproductieprenten naar het werk van Alma-Tadema, Jozef Israëls en Ary Scheffer geeft inzicht in de verspreiding van het werk van negentiende-eeuwse kunstenaars. Maar ook de bundel met memoires van W. Jos de Gruyter is belangrijk voor de historiografie van de Nederlandse kunst en kunstgeschiedenis. Ook Gregor Langfelds studie over de receptie van Duitse kunst in Nederland en de onder redactie van Ludo van Halem samengestelde catalogus *Picasso, Klee, Miró en de moderne kunst in Nederland 1946-1958*, zijn waardevol voor onze kennis van het museale verleden.

Musea besteedden wederom ruimschoots aandacht aan het boekstaven van hun geschiedenis en collecties: Chris Stolwijk schreef *Van Gogh Museum: a decade of collecting 1997-2006*; het Cobra Museum presenteerde een mooi overzicht van zijn collectie beeldende kunst uit de Cobra-periode. Ook enkele bedrijfscollecties (onder andere Rabobank) en particulieren (de collectie Simon en Koopman) gaven door middel van een publicatie zicht op hun kostbare bezittingen. Ook in deze categorie valt de enorme reikwijdte van deze bibliografie op: naast de catalogus over de collectie J.F.S. Esser met

werken van Mondriaan, Breitner en Sluijters, is ook een overzicht opgenomen van de performances, installaties, video's en andere projecten van De Appel in de jaren 1975-1983.

Traditiegetrouw leveren musea interessante publicaties in het kielzog van tentoonstellingen. Zo stond vooral de kunst rond 1900 en het symbolisme volop in de belangstelling. Naast het lijvige proefschrift van Marty Bax over de relatie tussen kunst en theosofie rond 1900, noem ik hier de tentoonstellingen *In het diepst van mijn gedachten* en *Vernieuwing en bezinning*, beide in het Drents Museum te Assen, *De oorsprong van de Art Nouveau: Het Bing Imperium* en *Barcelona 1900* in het Van Gogh Museum en *De Haagse stijl: Art Deco in Nederland* in het Gemeentemuseum Den Haag.

Op het brede en diverse terrein van de moderne en hedendaagse kunst werd uiteraard ook gepubliceerd over internationale kunst en kunstenaars, veelal ook naar aanleiding van museale of galeriepresentaties. De blik was daarbij op de hele wereld gericht: van tentoonstellingen over kunst uit China, Brazilië, Suriname, Mexico, Cuba en Indonesië en beschouwingen over Palestijnse kunst tot de economie van de kunst in Belgrado. Overigens op het gebied van talrijke verschillende disciplines, van kunsttheorie tot schilderkunst, design en videokunst geeft deze bibliografie talrijke voorbeelden.

Uiteraard biedt ook een blik op de verschenen monografieën inzicht in de kunsthistorische productie van de afgelopen jaren. Het overzicht geeft titels van publicaties over 376 kunstenaars. Koploper is verreweg - en dat wekt geen verbazing - Van Gogh met veertien publicaties, waaronder de monumentale brievenuitgave die in 2009 verscheen en die in deze bibliografie eigenlijk een ereplaats verdient. Minder omvangrijk maar daarom niet minder interessant waren de brievenuitgaven van onder anderen Gerard Bilders (en Johannes Kneppelhout) door Wiepke Loos, de correspondentie tussen Theo van Doesburg en Antony Kok, bezorgd door Alied Ottevanger en de brieven van Bram van Velde aan zijn mecenas, bezorgd door Anita Hopmans en Erik Slagter. De laatste publicaties werden uitgegeven in de reeks bronnenpublicaties van het RKD.

Veelal naar aanleiding van of bij tentoonstellingen verschenen monografische studies over onder anderen Anton Mauve, Willem Roelofs, Lizzy Ansingh, Dirk Filarski, Antoon van Welie, Marius Richters en Otto van Rees, Jacoba van Heemskerck, Jan Mankes, Dirk van Gelder, Samuel Jessurun de Mesquita, K.P.C. De Bazel en W.H. Gispen. Ook Bart van der Leek is vertegenwoordigd met tien titels, maar hier is sprake van een vertekening omdat deze alle afkomstig zijn uit het aan de kunstenaar gewijde nummer van *Kunstschrift*. Uit de lijst blijkt overigens opvallend weinig belangstelling voor Mondriaan: slechts twee titels waaronder een artikel van Carel Blotkamp over 'Betekenisdragers en vormexperimenten: de bomen van Mondriaan'.

Ook is er een grote diversiteit aan monografische publicaties over kunstenaars na 1945, vaak naar aanleiding van de actualiteit: een tentoonstelling of galeriepresentatie. In deze categorie zowel Nederlanders (Karel Appel, Peter Struycken, Atelier van Lieshout, Tom Claassen en Navid Nour) als buitenlanders (Paul McCarthy, Gerhard Richter, Luc Tuymans). Ook hier komt een kunstenaar met inmiddels een grote internationale reputatie, Marlene Dumas, er met slechts één publicatie bekaaid van af.

Opvallend is bovendien dat verreweg de grootste groep publicaties bestaat uit tijdschriftbijdragen. *Metropolis M* neemt met ruim 200 titels de koppositie in, gevolgd door respectievelijk *Kunstschrift* (73) en *Simulacrum* (69). Hekken sluit er het inmiddels ten grave gedragen tijdschrift *Jong Holland* met 58 publicaties. Dat geeft mij de gelegenheid iets langer stil te staan bij het kunsthistorische tijdschrift.

De qua onderwerp zeer uiteenlopende tijdschrifttitels vergen hier en daar heel wat van het inlevingsvermogen van de lezer van deze bibliografie. Maar dat komt wellicht voort

uit het karakter van sommige tijdschriftpublicaties op het gebied van moderne en hedendaagse kunst. Met name *Metropolis M* besteedt naast beschouwende artikelen aandacht aan met name actuele (nationale en internationale) kunst en participeert actief in de daarbij behorende discussies. Een zelfde positie wordt ingenomen door bladen als *De Witte Raaf* en *Tubelight*, die neem ik aan juist vanwege hun opiniërende karakter minder (kunsthistorisch) beschouwen en daarom buiten deze bibliografie zijn gelaten.

Behoudender is wat dit betreft uiteraard *Kunstschrift* dat inmiddels al heel wat jaren interessante themanummers samenstelt, geschreven door een kern van ervaren kunsthistorici en dat, geheel in de traditie van *Openbaar Kunstbezit*, toegankelijk is voor een breed publiek. *Simulacrum*, een 'eigentijds wetenschappelijk tijdschrift' en het huisblad van de opleiding kunstgeschiedenis van de Universiteit van Amsterdam, is juist een platform voor aanstormend academisch talent dat op een zeer breed terrein publiceert.

Dat *Jong Holland* inmiddels is opgeheven is bijzonder spijtig. Dit tijdschrift speelde sinds de oprichting in 1984 een belangrijke rol als podium voor de resultaten van onderzoek naar vooral Nederlandse kunst van de late 19de en 20ste eeuw. Het blad publiceerde veelvuldig over De Stijl, realistische schilderkunst van het interbellum en over Cobra, waarvoor ook internationaal veel belangstelling bestaat. Maar ook over onderbelichte kunstenaars en over dwarsverbanden tussen kunst, literatuur, architectuur en vormgeving. De artikelen waren doorgaans gebaseerd op nauwgezet kunsthistorisch onderzoek, waarbij veel onbekend bronnenmateriaal werd gepubliceerd. Tot in 2007 de subsidie door de Mondriaan Stichting werd stopgezet en de (nieuwe) redactie en denktank sinds die tijd worstelt met cijfers, doelgroepen, marketingstrategieën, kritische succesfactoren en andere uitgifconcepten. Dat de doorstart niet eenvoudig blijkt, zal niemand verbazen. Buiten het gegeven dat de Mondriaan Stichting alleen tijdschriften ondersteunt die 'bijdragen aan de ontwikkeling van en gedachtevorming over de hedendaagse beeldende kunst en vormgeving', waaraan overigens *Metropolis M* wel voldoet, moet *Jong Holland* dus opnieuw haar positie bepalen, ook zonder Mondriaan. Die positie stond centraal op het symposium dat op 22 februari 2008 aan de 'toekomst van het kunsthistorisch tijdschrift' werd gewijd en werd georganiseerd door de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis en AICA. Uit het uitstekende verslag dat Marieke Jooren van het symposium maakte, blijkt vooral dat de verhouding tussen kunstkritiek (opiniërend) en kunstgeschiedenis (beschouwend) altijd goed in het oog moet worden gehouden om de diversiteit aan kunstbladen te behouden. In de praktijk worden de begrippen nogal eens over een kam geschoren. Bovendien bleek ook nog eens dat de keuze tussen papier of digitaal lang niet eenvoudig is, ondanks de evidente voordelen van een website: groter publieksbereik, lagere kosten en meer mogelijkheden om actuele informatie over beeldende kunst te verspreiden.

Voor de beoefening van de Nederlandse kunstgeschiedenis is het einde van *Jong Holland* een groot gemis, juist vanwege het aandeel beschouwende artikelen. En zo lijkt het aanbod van publicaties op het gebied van de moderne kunst zowel enorm toegenomen als verschaald, mede door de dominante nadruk op de actualiteit en op kwesties met betrekking tot de maatschappelijke relevantie van kunst en kunstinstellingen. In deze woelige tijden is het dus nodig om alle mogelijkheden tot het publiceren van beschouwende kunsthistorische artikelen serieus te verkennen, zonder de doelstellingen te verloochenen.

Al met al levert deze bibliografie een rijk en gevarieerd beeld aan publicaties op het gebied van de moderne kunst op. Ondanks deze mooie kunsthistorische oogst kan ik toch niet helemaal loskomen van het idee dat de uitgangspunten van de VNK-bibliografie eens aandachtig tegen het licht gehouden moeten worden. Alleen al omdat ze het zicht belemmeren op al die andere mooie publicaties, geschreven door niet Nederlandse of niet in

Nederland werkzame kunsthistorici. Denk alleen al aan de hoeveelheid buitenlandse publicaties over Van Gogh en Mondriaan die nu buiten de prijzenkast blijven. Maar ook aan Engelstalige of Duitstalige publicaties over herman de vries, Marcel van Eeden en Marlene Dumas, die juist iets zeggen over de internationale belangstelling of status van Nederlandse kunst(enaars). Maar ik zou eerlijk gezegd niet weten of er een uitweg mogelijk is uit het moderne bibliografische labrynt. Zolang er interessante publicaties blijven verschijnen, blijf ik tevreden in dit labrynt ronddwalen.

BIBLIOGRAFIE 2010

Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici

**BEELDENDE KUNST EN TOEGEPASTE KUNST
1850 – HEDEN**

Publicaties van in Nederland werkzame kunsthistorici 2004 – 2009

Samengesteld door Niels van Maanen

Algemeen

Algemeen: Overzichtswerken

1. Ernst van Alphen, *Schaduw en spel: Herbeleving, historisering en verbeelding van de Holocaust*, Rotterdam, 2004.
2. Christine de Baan, Huang Du, Jaap Guldemon, Garrie van Pinxteren, Linda Vlassenrood, tent. cat. *China Contemporary: Hedendaagse architectuur, kunst en beeldcultuur in China*, Rotterdam (Nederlands Architectuurinstituut, Museum Boijmans van Beuningen en Nederlands Fotomuseum), Rotterdam, 2006.
3. Marty Bax, *Het web der schepping: Theosofie en kunst van Lauweriks tot Mondriaan*, Amsterdam, 2006.
4. Jurriaan Benschop, tent. cat. *Geen uitzicht zo ver: Hedendaagse landschappen*, Heerlen (Stadsgalerij Heerlen), Heerlen, 2004.
5. Thomas Berghuis, Cees Hendrikse, Francesca dal Lago, Sabine Wang, Eduardo Welsh, tent. cat. *Tekens aan de wand: Chinees Realisme en Avant-garde in de jaren tachtig en negentig*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2008 (ook in Engelse editie).
6. Stefan Bollman, *Vrouwen die lezen zijn gevaarlijk*, Amsterdam, 2009.
7. Nathalie Bondil, Ernesto Cardet Villegas, Roberto Cobas Amate, Gerardo Mosquera, Jeff L. Rosenheim, e.a., tent. cat. *Cuba: Kunst en geschiedenis van 1868 tot heden*, Groningen (Groninger Museum) en Montreal (Montreal Museum of Fine Arts), Rotterdam, 2009.
8. Dominic van den Boogerd, e.a., *Blue Tuesdays: De Ateliers: 1963-2003*, Amsterdam, 2005.
9. C. Blotkamp, M. Groot, L. Tibbe, tent. cat. *In het diepst van mijn gedachten... Symbolisme in Nederland 1890-1935*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2004.
10. Edwin Carels, Dieter Roelstraete (red.), tent. cat. *Projectie: Technologie als metafoor*, Antwerpen (Muhka) en Rotterdam (International Film Festival Rotterdam), Rotterdam, 2007.
11. Lieven Daenens, tent. cat. *Art Nouveau en Art Deco uit België: Een keuze uit de collectie van het Design Museum Gent*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2009.
12. B. Deekens, E. van Duyn (red.), *PRIXDEROME.NL 2005*, Rotterdam, 2005.
13. Florette Dijkstra, Auke van den Berg, Marjan Teeuwen (red.), tent. cat. *StressedSpaces: Autonomie in de kunst opnieuw belicht*, 's-Hertogenbosch

- (KW_14), 's-Hertogenbosch, 2009.
14. Ine Gevers, Maaïke Bleeker, Stuart Blume, Amade M'charek, Miriam van Rijzingen, Jacqueline Schoonheim (red.), tent. cat. *Niet Normaal: Diversiteit in kunst, wetenschap en samenleving*, Amsterdam (Beurs van Berlage), Rotterdam, 2009.
  15. Moosje Goosen, Janwillem Schrofer, Sarah Farrar, Juan A. Gaitán, tent. cat. *Prixderome.nl 2009: Beeldende kunst*, Amsterdam (De Appel) en Rotterdam (Witte de With), Rotterdam, 2009.
  16. Carla Graft, *Kunst in nood: Haagse kunstliefhebbers en hun initiatieven voor steun aan noodlijdende beeldende kunstenaars*, Delft, 2008.
  17. Marlite Halbertsma, Jack Burgers, Rens Muis, Wessel Wessels, *Graffiti in Rotterdam*, Rotterdam, 2007.
  18. Ludo van Halem, e.a., tent. cat. *Picasso, Klee, Miró en de moderne kunst in Nederland 1946-1958*, Schiedam (Stedelijk Museum Schiedam), Rotterdam, 2008.
  19. Hans den Hartog Jager, Hans Ibelings, Coert Peter Krabbe, Wies van Moorsel, Jacqueline de Raad, Janwillem Schrofer, Jan Teeuwisse, Marguerite Tuijn, *Prix de Rome MDCCLVIII MMVIII*, Amsterdam, 2008.
  20. Jan Jaap Heij, tent. cat. *Vernieuwing & Bezinning: Nederlandse beeldende kunst en kunstnijverheid [1885-1935]*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2004.
  21. Maartje van den Heuvel, Tracy Metz (red.), tent. cat. *Nature as artifice: New Dutch Landscape in Photography and Video Art*, Otterlo (Kröller-Müller Museum), Rotterdam, 2008.
  22. David Jackson, Sybolt Noorda, Ellen Rutten, Marija Valjaeva, Patty Wageman, tent. cat. *Russische sprookjes, volksverhalen en legenden*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2007 (ook in Engelse editie).
  23. H. Goedgebuure-Koelewijn, J. Hilkhuijsen, C. De Westenholz, tent. cat. *Geeft Acht! Het militaire genre in de negentiende eeuw*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2006.
  24. M. Hlavajova, J. Winder (red.), *Who if not we should at least try to imagine the future of all this? 7 episodes on (ex)changing Europe*, Amsterdam, 2004.
  25. Jonneke Jobse, *De Stijl Continued: The Journal Structure (1958-1964): An Artists' Debate*, Rotterdam, 2005.
  26. Hanna Klarenbeek, *Naakt of bloot: Vrouwelijk naakt in de negentiende eeuw*, Arnhem, 2006.

27. Louise Lippincott, Andreas Blühm, tent. cat. *Beestachtig mooi: Kijken naar dieren: 1750-1900*, Amsterdam (Van Gogh Museum) en Pittsburgh (Carnegie Museum of Art), Amsterdam, 2005 (ook in Engelse editie).
28. N. Maas, *Seks!...in de negentiende eeuw*, Nijmegen, 2006.
29. Marjolein van der Meijden, Minke Thermans, Siebe Thissen (red.), *Op Zuid: De kunst van Rotterdam-Zuid*, Rotterdam, 2009.
30. Henk van Os, Marietta Jansen, tent. cat. *Jong in Groningen: Kunst in de periode 1945-1975*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2009.
31. Jacqueline de Raad, Elmer Kolfin, Esther Schreuder, Diennek Hondius, Carl Haarnack, tent. cat. *Black is beautiful: Rubens tot Dumas*, Amsterdam (De Nieuwe Kerk), Zwolle, 2008 (ook in Engelse editie).
32. Tamara Rappe, Elena Anisimova, Natalya Guseva, Marina Lopato, Frans Leidelmeijer, tent. cat. *Art Nouveau tijdens de laatste tsaren*, Amsterdam (De Hermitage), Zwolle, 2008 (ook in Engelse editie).
33. Timo de Rijk, *De Haagse stijl: Art Deco in Nederland*, Rotterdam, 2004.
34. Teresa M. Sala (red.), tent. cat. *Barcelona 1900*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Amsterdam, 2007 (ook in Catalaanse, Engelse, Franse en Spaanse editie).
35. Theo Salemink, Frank G. Bosman (red.), *Avant-garde en religie: Over het spirituele in de moderne kunst: 1905-1955*, Utrecht en Westervoort, 2009.
36. Jaap Brand, Minke Vos (red.), *Kunst als morele vrijplaats. Moet in de kunst wat elders niet mag?*, Zwolle 2008.
37. P. van Ulzen, *Dromen van een metropool: De creatieve klasse van Rotterdam 1970-2000*, Schiedam, 2007.
38. Olav Velthuis, *Imaginaire economie: Hedendaagse kunstenaars over de wereld van het grote geld*, Rotterdam, 2004 (ook in Engelse editie).
39. Gerard de Vries, D. Barton Johnson, Liana Ashenden, *Nabokov and the Art of Painting*, Amsterdam, 2005.
40. Astrid Vorseman, Femke Lutgerink (red.), tent. cat. *Now – Jetzt: Time Travel – Tracks in the Making: Zeitreise – Spuren im Werden*, Maagdenburg (Vijfde Internationale Kunstfestival), Amsterdam, 2005.
41. Jozef Vos, *Het doorgestreepte blijft te lezen: De holocaust en de kunsten in Nederland*, Assen, 2004.
42. Gabriel P. Weisberg, Edwin Becker, Evelyne Possémé, tent. cat. *De oorsprong*

- van l'Art Nouveau: Het Bing Imperium*, Amsterdam (Van Gogh Museum), München (Museum Villa Stuck), Barcelona (CaixaForum) en Parijs (Musée des Arts décoratifs), Amsterdam, 2004.
43. Aat van Yperen, Frank Eerhart, Truus Gubbels (red.), *Onmetelijk optimisme: Kunstenaars en hun bemiddelaars in de jaren 1945-1970*, Zwolle en Amsterdam, 2006.
  44. Sue-an van der Zijpp, Mark Wilson, Carol Lu, tent. cat. *New World Order: Hedendaagse installatiekunst en fotografie uit China*, Groningen (Groninger Museum), Groningen en Rotterdam, 2008.
- Algemeen: Theorie en Methodologie
45. Cor Blok, *Beeldvertalen: De werking en interpretatie van visuele beelden*, Amsterdam, 2007.
  46. Jelle Bouwhuis, Ingrid Commandeur, Gijs Frieling, Domeniek Ruyters, Margriet Schavemaker, Christel Vesters (red.), *Now is the Time: Kunst & theorie in de 21^e eeuw*, Amsterdam en Rotterdam, 2009 (ook in Engelse editie).
  47. Joke Brouwer, Arjen Mulder (red.), *Feelings are always local*, Rotterdam, 2004.
  48. Joke Brouwer, Arjen Mulder (red.), *Interact or Die!: There is drama in the networks*, Rotterdam, 2007.
  49. Joke Brouwer, Arjen Mulder, Anne Nigten (red.), *aRt&D: Research and Development in Art*, Rotterdam, 2005.
  50. Wouter Davidts, Kim Paice (red.), *The Fall of the Studio: Artists at Work*, Amsterdam, 2009.
  51. Pascal Gielen, *The Murmuring of the Artistic Multitude: Global Art, Memory and Post-Fordism*, Amsterdam, 2009.
  52. Pascal Gielen, Paul de Bruyne (red.), *Arts in Society: Being an Artist in Post-Fordist Times*, Tilburg en Rotterdam, 2009.
  53. Frits Gierstberg, Maartje van den Heuvel, Hans Scholten, Martijn Verhoeven (red.), *Documentaire nu!: Hedendaagse strategieën in fotografie, film en beeldende kunst*, Rotterdam, 2005 (ook in Engelse editie).
  54. Gregor Jansen, 'Ontkenning als methode: Over Adorno', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 1, pp. 94-109.
  55. Eric Kluitenberg, *Boek van de imaginaire Media: Over de droom van het ultieme communicatiemedium*, Amsterdam en Rotterdam, 2006.

56. Eric Kluitenberg, *Delusive Spaces: Essays on Culture, Media and Technology*, Amsterdam en Rotterdam, 2008.
57. Arjen Mulder, 'Kunst als virtueel leven', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 40-47.
58. Arjen Mulder, *Over mediatheorie: Taal, beeld, geluid, gedrag*, Rotterdam, 2004 (ook in Engelse editie).
59. Omar Muñoz-Cremers, 'Vloeibaar samenleven in duistere tijden: De sociologie van Zygmunt Bauman', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 1, pp. 69-75.
60. Matteo Pasquinelli, *Animal Spirits: A Bestiary of the Commons*, Amsterdam en Rotterdam, 2008.
61. Edith Rijnja, Gertrude Flentge (red.), *Shifting Map: Artists' platforms and strategies for cultural diversity*, Amsterdam en Rotterdam, 2004.
62. Margriet Schavemaker, Mischa Rakier (red.), *Right About Now: Art & Theory Since the 1990s*, Amsterdam, 2007.
63. Frank van der Stok, Frits Gierstberg, Flip Bool, e.a., *Questioning History: Imagining the Past in Contemporary Art*, Rotterdam, 2008.
64. Raoul Teulings, 'Deleuze, Bergson, breuken in de tijd', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 20-29.
65. Jan Verwoert, 'De ongewisse toekomst van verworpen kunstpraktijken: Over discipline in de kunsttheorie', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 6, pp. 90-101.
66. Helen Westgeest (red.), *Take Place: Photography and Place from Multiple Perspectives*, Amsterdam, 2009.
67. Camiel van Winkel, *Het primaat van de zichtbaarheid*, Rotterdam, 2005 (ook in Engelse editie).
68. Rutger Wolfson, *Het museum als plek voor ideeën*, Amsterdam, 2007.
69. Rutger Wolfson (red.), *Nieuwe symbolen voor Nederland*, Amsterdam, 2005.
70. Rutger Wolfson (red.), *This is the Flow: The Museum as a Space for Ideas*, Amsterdam, 2008.
71. Kitty Zijlmans, Wilfried van Damme (red.), *World Art Studies: Exploring Concepts and Approaches*, Amsterdam, 2008.

Algemeen: Verzamelde Artikelen en Essays

72. Hans Aarsman, *De Aarsman collectie*, Rotterdam, 2005.
73. Jan van Adrichem, Rini Dippel, Hein van Haaren, Dorine Mignot, Kees Peeters, Wil Njio (red.), *Wim Beeren: Om de kunst: Opvattingen van een museumman over moderne kunst, kunstenaars, musea en kunstbeleid*, Rotterdam, 2005.
74. Carel Blotkamp, *De onvoltooide van Cézanne: 40 korte beschouwingen over kunst*, Warnsveld, 2004.
75. Hans Ebbink, Alied Ottevanger, Peter de Ruiter, Kriszti Vákár, *Zelfportret als zeepaardje: Memoires van W. Jos de Gruyter*, Bussum, 2004.
76. Pam Emmerik, *Het wonder werkt: Verhalen over kunst*, Amsterdam, 2004.
77. Hans den Hartog Jager, *Haai op sterk water*, Amsterdam, 2008.
78. Hans Locher, *Stilstaan bij wat zichtbaar is*, Zwolle, 2006.
79. Sven Lütticken, *Geheime publiciteit: Essays over hedendaagse kunst*, Amsterdam en Rotterdam, 2005.
80. Henk van Os, *6 x Beeldenstorm: Close-ups van beeldende kunst*, Amsterdam, 2005.
81. Janneke Wesseling, *Het museum dat niet bestond*, Amsterdam, 2004.

Algemeen: Artikelen en Essays

82. Nancy Adajania, 'Nieuwe leefwerelden, operationele contexten: Tussen morfing en realisme', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 6, pp. 64-67.
83. Paul van den Akker, 'Het bouwpakket van de onbestaanbare schoonheid', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 1, pp. 26-33.
84. Ellen M. Algera, 'Idolization and mirroring: A Deleuzian reflection', in: *Simulacrum*, 16 (2008), 1, pp. 20-24.
85. Jennifer Allen, 'Functioneel naakt: De populariteit van porno in de kunst', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 50-57.
86. Arie Altena, 'Dood of levend? De toekomst van interactieve kunst', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 19-20.
87. Arie Altena, 'Hoe actueel is vroege computerkunst?', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 1, pp. 16-17.

88. Marius Babias, 'De herontdekking van de Balkan', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 1, pp. 31-50.
89. Jos ten Berge, 'In vino veritas: Drugs en primitivisme', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 3, pp. 34-44.
90. Jos ten Berge, 'Van vervoering en ongelooft: De politiek van de extase na twee zomers van liefde', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 2, pp. 30-36.
91. Frédérique Bergholtz, Annie Fletcher, 'Het andere F-woord: De actualiteit van het feminisme', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 1, pp. 24-25.
92. Sophie Berrebi, 'Het document als idee: Voorstel voor een onderzoeksproject', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 4, pp. 16-21.
93. Sophie Berrebi, 'Jacques Rancière: Esthetiek is politiek', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 4, pp. 64-72.
94. Cor Blok, 'Kunst en plein public: meer vragen dan antwoorden', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 4, pp. 18-22.
95. Dominic van den Boogerd, 'Lokaal verbonden: Plaatselijke verkenningen in tijden van globalisering', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 1, pp. 63-74.
96. Jeroen Boomgaard, 'Terreur en kunst', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 2, pp. 72-83.
97. Guido Boulboulé, 'Experimental Systems in Art and Science', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 50-53.
98. Jenny Boulboulé, 'Miniatures Come to Life: Art as Intervention on a Micro-scale', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 18-21.
99. Susanne van Boxtel, 'Biotechnologische kunst: Het virtueel concept voorbij', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 1, pp. 37-40.
100. Will Bradley, 'Clandestiene operaties in de derde persoon', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 3, pp. 50-60.
101. Suzanne Broekman, 'Geïllustreerde mysterie en verbeelding van Edgar Allen Poe', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 2/3, pp. 30-33.
102. Marianna Brouwer, 'Zwijgen is zilver: Hedendaags Caïro', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 5, pp. 72-77.
103. Clare Butcher, 'Saartjie, Judy, Lady: Oplevend feminisme in de kunst', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, pp. 22-27.
104. Binna Choi, 'Intieme ontmoetingen: Publieke kunst in Zuid-Korea', in:

- Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp. 20-22.
105. Laurie Cluitmans, 'Damnation Memoriae', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 2, pp. 4-6.
  106. Ingrid Commandeur, 'Ik publiceer, dus ik besta.', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, pp. 108-114.
  107. Ingrid Commandeur, 'Tussen restrictie en vrijheid: Censuur na 2/11', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 2, pp. 53-63.
  108. Els Fiers, 'Het Berlijn van Canada: MuHKA toont kunst uit Vancouver', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 6, pp. 12-21.
  109. Els Fiers, 'Leedvermaak: Kunst in België in 2003', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 1, pp. 51-58.
  110. Hendrik Folkerts, 'Tot waanzin gedreven: De verbeelding van Medea in de 19^e eeuw', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 1, pp. 20-25.
  111. Robert Garnett, 'Dat meen je niet', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 110-116.
  112. Robert Garnett, 'Het zekere voor het onzekere', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 5, pp. 50-53.
  113. Ellen ter Gast, 'Genpets™ and the Transgenic Rabbit: Art Works Reflecting upon the Pet of the Future', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 24-27.
  114. Henny Goedgebuure-Koelewijn, 'Het militaire genre in de negentiende eeuw: Van heroïek naar alledaagse werkelijkheid', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 2, pp. 8-13.
  115. Emilie Gomart, 'Parallels of Science and Art: on the Show Genesis', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 8-11.
  116. Roos Gortzak, 'het is mode geworden! De roerige geschiedenis van het tropicalisme', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 1, pp. 46-54.
  117. Mars van Grunsvan, 'Detroit heeft soul', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 74-79.
  118. Lotte Haagsma, 'Burenliefde: De revival van de community arts', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 60-67.
  119. Hanne Hagens, 'Leven in een ander ritme: Kunst in Suriname', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 3, pp. 22-26.
  120. Mariëtte Haveman, 'Heimwee naar de horizon', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 5,

- pp. 2-7.
121. Mariëtte Haveman, 'Het decor van de verovering', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 6, pp. 2-7.
  122. Margriet van Heesch, 'Bundles of Colored Fuzzy Rabbit Ears: Rethinking the Semiotics of Genetics', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 45-47.
  123. Bart van der Heide, 'Tussenstops: Het finale gebaar als nieuw begin', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 3, pp. 24-26.
  124. Christian Höller, 'Lebt und arbeitet in Wien', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 72-77.
  125. Jan de Hond, 'Nederlandse oriëntalisten', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 5, pp. 8-19.
  126. Nancy ter Horst, 'Ondergronds tegen de ondergang', in: *Simulacrum*, 13 (2005), 2, pp. 19-21.
  127. Nancy ter Horst, 'Reformistic Aesthetics', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 4, pp. 7-8.
  128. Gregor Jansen, 'Handelingen die tot handeligen aanzetten', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 104-113.
  129. Gregor Jansen, 'ongewoon mooi: De revival van formele kunst', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 4, pp. 59-64.
  130. Nuraini Juliastuti, 'Het verleden als keuze: Indonesische kunst vrijer dan ooit', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 5, pp. 38-42.
  131. Marie-Thérèse van de Kamp, 'Modernisme en moderniteit in een nieuw perspectief?', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 4, pp. 20-22.
  132. Sandra Kisters, 'Het kunstenaarshuis: Een blik in het privéleven van de kunstenaar?', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 4, pp. 45-49.
  133. Jaap Kooijman, 'Andy Warhols Portraits of Paris Hilton', in: *Simulacrum*, 16 (2008), 1, pp. 28-30.
  134. Maxine Kopsa, 'Het waarom opgesloten tussen twee vertellingen: re-enactment als nieuw verschijnsel', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 86-103.
  135. Maxine Kopsa, 'Tu n'as rien vu à Hiroshima. Rien: Embedded', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 1, pp. 109-118.
  136. Maxine Kopsa, 'Vertrouw niemand van boven de dertig', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 5, pp. 42-49.

137. Marta Kuzma, 'Whatever: Kunst als een factor van tijd', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 5, pp. 79-86.
138. Thomas Lange, 'Romantic Images: Rothko's Chapel, Plato's Cave, Friedrich's Sea', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 2/3, pp. 8-12.
139. Lars Bang Larsen, 'Overgave, liefde, verzet: Naar een theorie van de psychedelica', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp. 72-79.
140. Ann-Sophie Lehmann, 'De maan als special effect', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 6, pp. 38-43.
141. Ann-Sophie Lehmann, 'Idealer dan ooit: Supervrouwen in media en kunst', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 1, pp. 38-45.
142. Ann-Sophie Lehmann, 'Kleurrijk en gevaarlijk', in: *Kunstschrift*, 50 (2006), 4, pp. 30-39.
143. Corine Lindenbergh, 'Green Art and Science', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 41-44.
144. David Lillington, 'Geesten, magie, betovering', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 44-51.
145. Sven Lütticken, 'Happy days are here again', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 5, pp. 93-98.
146. Sven Lütticken, 'The Rebel as Consumer: Myths of the Artist, Romantic and/or Contemporary', in: *Simulacrum*, 16 (2008), 1, pp. 6-10.
147. Frank Maes, 'Beyond the Picturesque', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 2/3, pp. 63-67.
148. Marga van Mechelen, 'De fakkel van Roman Jakobson', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 2, pp. 12-13.
149. Marga van Mechelen, 'Over schaakspelen en eindeloos spelen', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 3, pp. 24-27.
150. Marga van Mechelen, 'Traum und Trauma', in: *Simulacrum*, 17 (2008), 1, pp. 7-9.
151. Gerardo Mosquera, 'Tegen Latijns-Amerikaanse kunst', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 1, pp. 66-67.
152. Rodrigo Moura, 'Een groep met alleen mezelf: De Braziliaanse kunstscene in de nieuwe eeuw', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, pp. 50-57.

153. Nat Muller, 'Veranderende rollen: Palestijnse kunst en de media', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 1, pp. 37-43.
154. Eva Neklyaeva, 'Combineer en heers: Het spektakel van de geschiedenis', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 5, pp. 69-79.
155. Tina Rahimy, 'Loyale interesse', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 42-44.
156. Tineke Reijnders, 'Dat ben ik: De vrouwelijke voorhoede van een traag land', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 4, pp. 14-17.
157. Tineke Reijnders, 'Zingend en drummend de wereld veranderen', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 28-35.
158. Ilse van Rijn, 'Icône globale: The Kate Show', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, pp. 20-22.
159. Miriam van Rijsingen, 'Science & Art: Problem of Framing in Genesis', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 4-7.
160. Dieter Roelstraete, 'Don't call it Comeback (I've been here for years): heldencultus in kunst en politiek', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 6, pp. 70-77.
161. Tom Rummens, 'Kunst is een apart soort waarheid: Over Alain Badiou', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 67-75.
162. Domeniek Ruyters, 'Anti Anti-Esthetiek', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 4, pp. 31-33.
163. Domeniek Ruyters, 'Bourgeois vs. bohème', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 48-49.
164. Domeniek Ruyters, 'Commentator of toerist? De artist-in-residence als hedendaags verschijnsel', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, pp. 97-100.
165. Domeniek Ruyters, 'Verborgene machten: Kunst en de geheime dienst', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 6, p. 55.
166. Domeniek Ruyters, 'Licht uit, stem aan', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 2, pp. 50-51.
167. Domeniek Ruyters, 'Naakt en erger', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 5, pp. 44-52.
168. Domeniek Ruyters, 'Teamgeest', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 1, pp. 46-49.
169. Domeniek Ruyters en Bruce Hainley, 'Ongeleide activiteit: Los Angeles', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 3, pp. 70-79.
170. Margriet Schavemaker, 'Nederlandse identiteit en beeldende kunst', in:

- Simulacrum*, 16 (2008), 2, pp. 3-6.
171. Margriet Schavemaker, 'Tussen spektakel en beeldkritiek', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 2, pp. 4-8.
172. Louise Schouwenberg, 'Ambacht: Tussen geuzennaam en ervaring', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 6, pp. 81-89.
173. Louise Schouwenberg, 'Dingen en mensen', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, pp. 16-18.
174. Aaron Schuster, 'Groter dan het leven', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 50-57.
175. Bisi Silva, 'Sociologie van de wanorde', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 6, pp. 16-19.
176. Anneke Smelik, 'Op het eerste gezicht: De gijdende grens tussen echt en onecht', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 2, pp. 24-29.
177. Marko Stamenkovic, 'Privatiseringskoorts: De economie van de kunst in Belgrado', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 6, pp. 72-77.
178. Rainer Stamm, 'Nederlandse moderne kunst in het westen van Duitsland: Vooruitstrevende tentoonstellingen in Krefeld en Hagen 1902-1914', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 3, pp. 32-36.
179. Pelin Tan, 'De ruimte voorbij de stad: Kunstenaars in Istanbul', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 4, pp. 24-26.
180. Rosanne Veger, 'Softe porno: de esthetisering van erotiek', in: *Simulacrum*, 13/14 (2006), 4/1, pp. 3-6.
181. Daniël van der Velden, 'Crypto Logo Jihad: Black metal en de esthetiek van het kwaad', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 3, pp. 30-37.
182. Jan Verwoert, 'Use me up', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 1, pp. 50-56.
183. Claudia Wahjudi, 'Made in Germany: De internationalisering van de Duitse kunstscene', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 20-22.
184. Gijsbert van der Wal, 'Barsten in de ijsvloer', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 6, pp. 34-43.
185. Gijsbert van der Wal, 'Wijdopen ogen: De nacht in de kunst', in: *Raster*, 2007 (2007), 120, pp. 107-130.
186. Suzanne Wallinga, 'Garden Room: De ervaring van onvoorspelbaarheid in kunstmatige ecosystemen', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 62-66.

187. Grant Watson, 'Gematigd modernisme: Over Tagore, Le Corbusier en Nasreen Mohamedi', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 6, pp. 44-51.
188. Cor van der Weele, 'A Taboo on Moral Solutions', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 28-30.
189. Janneke Wesseling, 'Pygmalion en de Moderne Kunst', in: *Kunstschrift*, 50 (2006), 4, pp. 40-45.
190. Christian Zero, 'Fuck Nature', in: *Simulacrum*, 13 (2004), 1, pp. 3-4.

Verzamel- en tentoonstellingsgeschiedenis

191. Arie Altena, 'Hoe nu verder met e-cultuur?', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 5, pp. 25-27.
192. Marius Babas, 'Bericht uit Berlijn: Ondergang van de alternatieve cultuur', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 24-25.
193. Hildelies Balk, *De Kunstpaus: H.P. Bremmer 1871-1956*, Bussum, 2006.
194. Jenny Barendregt, Sabrina Kamstra, Mieke van der Star, Arnold Witte (red.), *Bedrijfscollecties in Nederland*, Rotterdam, 2009.
195. Leen Bedaux, 'De wortels van actuele zaken: *Living Archive* in het Van Abbemuseum', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 32-35.
196. Erik Beenker, *Museum Boijmans Van Beuningen: De collectie*, Rotterdam, 2005 (ook in Engelse en Franse editie).
197. Mariska Beljon, 'Koploper in kennisoffensief van actuele kunst: BAK', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 10-13.
198. M. Berendse, J. Bremer, M. Van Schijndel (red.), tent. cat. *Unlocked #2: Rabo kunstcollectie*, Den Haag (Gemeentemuseum, Fotomuseum en GEM museum voor actuele kunst), Eindhoven, 2005.
199. Ellinoor Bergvelt, 'Een eigenzinnige verzamelaar en zijn museum: Nederlandse kunstnijverheid in The Wolfsonian, Miama Beach, Florida', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 3, pp. 27-31.
200. Tanja Karreman, Janine Schulze, Huib Haye van der Werf (red.), *PRESENT: Kunst bij rijksgebouwen 2004-2006*, Den Haag en Rotterdam, 2007.
201. Piet Boyens, tent. cat. *Meesterwerken van moderne Belgische kunst: De collectie Simon*, Laren (Singer Museum), Amsterdam, 2004.

202. Marianne Brouwer, 'Chinese schaduwen: In de omgeving van de biënnale van Sjanghai', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 6, pp. 22-38.
203. Paul van Capelleveen en Sophie Ham, *Voices and Visions: the Koopman Collection in the National Library of the Netherlands*, Zwolle, 2009 (ook in Franse editie).
204. Dunja Colman, 'Museum van de nieuwe stad: Van stedelijke ontwikkeling naar artistieke vernieuwing in Almere', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 36-40.
205. Ingrid Commandeur, 'De herontdekking van de verzamelaar', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 16-18.
206. Ingrid Commandeur, 'Georganiseerde vrijgevigheid: De kunstmecenas nieuwe stijl', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 3, pp. 58-66.
207. Ingrid Commandeur, 'Kunstsponsor wordt cultureel ondernemer: Siemens Arts Program', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 46-60.
208. Ingrid Commandeur, 'Historisch belast: Skulptur Projekte Münster', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 3, pp. 58-65.
209. Marie Hélène Cornips, 'Frans Haks, een onweerstaanbare terriër', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 50-52.
210. E. van Duyn (red.), *If walls had ears: De Appel: 1984-2005*, Amsterdam, 2005.
211. Christophe Gallois, 'Parijs extra muros: Kunstcentra openen in de buitenwijken', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 5, pp. 21-23.
212. Roos Gortzak, 'Radicale experimenten in smalle niches: Kunstinitiatieven kiezen voor tijdelijkheid', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, pp. 61-62.
213. Ludo van Halem (red.), *Cobra: De kleur van vrijheid: De Schiedamse collectie*, Rotterdam, 2006.
214. Peter Hecht, *125 jaar openbaar kunstbezit: Met steun van de Vereniging Rembrandt*, Zwolle, 2008.
215. Henriëtte Heezen, Nathalie Zonnenberg, Tom van Gestel (red.), *Beyond Leidsche Rijn: Kunst als strategie bij verstedelijking*, Rotterdam, 2009.
216. Sandra Kisters, 'Een laboratorium in Oss: Museum Jan Cunen', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 19-24.
217. Jacqueline van Koningsbruggen, 'De Nollen: Een besloten tuin als drager van gedachten', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 2/3, pp. 53-57.
218. Toos van Kooten, Marente Bloemheuvel (red.), *Beeldentuin Kröller-Müller*

- Museum*, Otterlo en Rotterdam, 2007.
219. G. Langfeld, tent. cat. *Duitse kunst in Nederland: Verzamelen, tentoonstellen, kritieken: 1919-1964*, Den Haag (Gemeentemuseum) en Groningen (Groninger Museum), Zwolle, 2004.
  220. Catrin Lorch, 'Bericht uit Keulen: Strijd om de European Kunsthalle', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 3, pp. 18-20.
  221. Marga van Mechelen, *De Appel: Performances, installaties, videos, projecten, 1975-1983*, Amsterdam, 2006.
  222. Marga van Mechelen, 'Het plooibare park: Sonsbeek door de jaren', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 3, pp. 42-49.
  223. Marion van der Meer, 'Het domein van de subculturen', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 25-29.
  224. Ineke Middag, tent. cat. *De onstuitbare verzamelaar J.F.S Esser: Mondriaan, Breitner, Sluijters e.a.*, Laren (Singer Museum), Zwolle, 2005.
  225. Ileen Montijn, 'Sous-bras en wapperende draden: De Nederlandse kostuumcollecties', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 4, pp. 44-46.
  226. L. Netel, S. de Vries, *Moderne kunst 1900-1955 uit de collectie van het Stedelijk Museum Alkmaar*, Alkmaar, 2006.
  227. W.H. Nijhof, *Anton en Helene Kröller-Müller: Miljoenen, macht en meesterwerken*, Apeldoorn, 2006.
  228. Julia Noordegraaf, *Strategies of Display: The Boymans Van Beuningen Museum in Nineteenth- and Twentieth-Century Visual Culture*, Rotterdam, 2004.
  229. V.J. Phaff, W. Schmidt (red.), *Museum van Nagsael: 22 jaar: 132 tentoonstellingen*, Rotterdam, 2006.
  230. René Pinget, *Dat museum is een mijnheer: De geschiedenis van het Van Abbemuseum 1936-2003*, Amsterdam, 2005.
  231. René Pinget, 'Ik maak een museum voor nu, niet voor na de revolutie: Bij het overlijden van Edy de Wilde', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 1, pp. 42-44.
  232. Patricia Pulles, 'Een geval apart: My Private van Pierluigi Mazzari', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp. 23-25.
  233. M. Reulen, W. Vogel, R. Russeler, *Zonder titel: 10 jaar de Vishal*, Haarlem, 2004.

234. Lynne van Rhijn, Erik van Tuijn, 'De niche van MuseumgoudA', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 6-9.
235. Caroline Roodenburg-Schadd, tent. cat. *Expressie en ordening: Het verzamelbeleid van Willem Sandberg voor het Stedelijk Museum 1945-1962*, Amsterdam (Stedelijk Museum Amsterdam), Rotterdam, 2004.
236. Peter de Ruiter, 'Museum Belvédère te Heerenveen', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 1, pp. 19-21.
237. Domeniek Ruyters, 'Lustvolle crises: Documenta 12 manual', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 3, pp. 50-56.
238. Vivian van Saaze, 'Tussen verandering en fixatie: een kwestie van onderhandeling: De rol van documentatie bij museale presentaties van installatiekunst', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 1, pp. 8-12.
239. Piet Sanders, *Herinneringen*, Amsterdam, 2009.
240. Ruud Schenk, *US in NL: Amerikaanse kunst in Nederlandse musea*, Utrecht, 2005.
241. Krist Schiermeijer, Matthi Forrer, tent. cat. *Pronkstukken uit keizerlijk Japan: Meiji-kunst uit de Khalili collectie*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Zwolle, 2006 (ook in Engelse editie).
242. Frank van de Schoor, *Museum Het Valkhof: Moderne favorieten: Aanwinsten moderne kunst 199-2004*, Nijmegen, 2005.
243. Basak Senova, 'Een ander geluid: Eyal Danon, curator te Israël', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, pp. 19-20.
244. Peter Shield, 'The 1949 Cobra Exhibition at the Stedelijk Museum Amsterdam: A Substantive Reconstruction', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 1, pp. 8-18.
245. Peter Shield, 'The 1949 Cobra Exhibition: A Substantive Reconstruction, Part Two', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 43-46.
246. Roel H. Smit-Muller, *J.P. Nagelhout: Medicus, mecenas, collectionneur*, Zwolle, 2005.
247. Renée Steenbergen, 'Specialist of sponsor? De verschuivende positie van verzamelaars', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 4, pp. 30-34.
248. Chris Stolwijk (red.), *Van Gogh Museum: A decade of collecting 1997-2006*, Zwolle, 2006.
249. Suzanne Swarts, tent. cat. *Caldic Collectie: Artists Books*, Heino (Museum de Fundatie), Zwolle, 2009.

250. Eugene Tan, 'Revolutie zonder worsteling: Singapore opent eigen biënnale', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 5, pp. 20-22.
251. Benno Tempel, 'De stedentoonstellingen in het Van Gogh Museum', in: *Simulacrum*, 16 (2008), 3/4, pp. 66-70.
252. Erik van Tuijn, 'Na negen magere nu negen vette jaren?: SM's', in: *Jong Holland*, 23 (2007), 1, pp. 14-18.
253. Alexis Vaillant, 'Het retrospectief heruitgevonden', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 6, pp. 64-69.
254. Hripsimé Visser, Rik Suermondt, *Fotografie in het Stedelijk: De geschiedenis van een collectie*, Amsterdam en Rotterdam, 2009.
255. Claudia Wahjudi, 'In de schaduw van de jaren zeventig: Een verboden tentoonstelling in Berlijn', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 89-101.
256. Anne van der Zwaag, 'Boek, bron of kunst? De collectie kunstenaarsboeken in de letterenbibliotheek te Utrecht', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 2, pp. 26-28.

Schilderkunst

Overzichtswerken

257. Jan Alleblas, Ursula de Goede, Moniek Peters, tent. cat. *Dromen van Dordrecht: Buitenlandse kunstenaars schilderen Dordrecht 1850-1920*, Dordrecht (Dordrechts Museum), Bussum, 2005.
258. Tim Ayres, Ab van Hanegem, Jan van der Ploeg, Han Schuil, tent. cat. *Later on we shall simplify things*, Heerlen, (Stadsgalerij Heerlen), Heerlen, 2005.
259. D. Bartmann (red.), tent. cat. *Schilders van Berlijn 1888-1918: Berliner Secession*, Laren (Singer Museum), Warsnveld, 2004.
260. Ellinoor Bergvelt, Peter Jan Knegtmans, Marian Schilder, *Kleurrijke professoren: 375 jaar portretkunst in de collectie van de Universiteit van Amsterdam*, Amsterdam, 2007.
261. M. Erdman, R. Fernhout, S. Jongenelen, e.a., tent. cat. *Magisch Realisme: Schilders van een andere werkelijkheid*, Spanbroek (Frisia Museum), Zwolle, 2006.
262. Rudi Fuchs, *Schilderen in Nederland*, Amsterdam, 2004.
263. Hans den Hartog Jager, *Dit is Nederland: In tachtig meesterwerken*, Amsterdam, 2008.
264. Hans den Hartog Jager, *Verf: hedendaagse Nederlandse schilders over hun werk*, Amsterdam, 2004.
265. Hans Jansen, Saskia Bekke-Proost, tent. cat. *Cézanne, Picasso, Mondriaan: In nieuw perspectief*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2009.
266. Jhim Lamoree, Wim van Krimpen, tent. cat. *Schilderkunst Nederland – Deutschland Malerei*, Den Haag (GEM museum voor actuele kunst), Den Haag, 2006.
267. Henk van Os, Louise Fresco, tent. cat. *De ontdekking van Nederland: Vier eeuwen landschap verbeeld door Hollandse meesters*, Apeldoorn (CODA Museum), Apeldoorn en Rotterdam, 2008 (ook in Engelse editie).
268. Jeroen Stumpel, John Sillevius, Irene Smets, *De schilderkunst der Lage Landen: Deel 3: De negentiende en twintigste eeuw*, Amsterdam, 2007.

Artikelen en Essays

269. Dominic van den Boogerd, 'Terug naar Dresden: Over de Dresdener Schule en de thuiskomst van Gerhard Richter', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 6, pp. 82-98.
270. Renske Cohen Tervaert, 'Selling Dutchness: The Hague School in the 'Dutch

- tradition' of the masters of the Golden Age', in: *Simulacrum*, 16 (2008), 2, pp. 11-15.
271. Lorraine Décombe, 'De Bergense School: Een donkere weergave van de natuur?', in: *Simulacrum*, 13 (2004), 1, pp. 22-23.
272. Robert Garnett, 'Voorbij het rouwproces van de schilderkunst: Enkele opmerkingen bij The Triumph of Painting', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 4, pp. 44-46.
273. Ludo van Halem, 'Bad painting, good painting', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 4, pp. 9-11.
274. Mariëtte Haveman, 'Hoe zit een boom in elkaar, hoe krijg ik water vloeibaar', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 3, pp. 2-6.
275. Mayken Jonkman, 'Tussen binnen en buiten: Plein-air schilderen in de negentiende eeuw', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 3, pp. 24-31.
276. Gijsbert van der Wal, 'Iedere dag hetzelfde weer: Drie hedendaagse landschapsschilders', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 3, pp. 34-40.

Teken- en Prentkunst

Overzichtswerken

277. Hans den Hartog Jager, Bernie Deekens, tent. cat. *Prix de Rome 2004: Tekenen/Grafiek*, Amsterdam (Stedelijk Museum CS), Rotterdam, 2004.
278. Ida Jager, *Sterk van kleur: Grafiek in Rotterdam in de twintigste eeuw*, Schiedam, 2005.
279. Arno Kramer (red.), tent. cat. *Into Drawing: Hedendaagse Nederlandse tekeningen geselecteerd door Arno Kramer*, Limerick (Limerick Gallery of Art), Apeldoorn (CODA Museum), Parijs (Institut Néerlandais), Florence (Istituto Universitario Olandese di Storia Dell'Arte) en Bedburg-Hau (Museum Schloss Moyland), Harderwijk, 2005.
280. Lina van der Wolde, tent. cat. *Oud papier! Over het gebruik, bewaren en restaureren van prent en tekening*, Rotterdam (Het Schielandshuis), Bussum, 2006.

Artikelen en Essays

281. Mariëtte Haveman, 'Een verborgen kunst', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 3, pp. 2-7.
282. Andrea Müller-Schirmer, 'Pastel: De kracht van droge kleuren', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 3, pp. 10-19.
283. Wim Noordhoek, 'Voor een kind moet het kloppen', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 2, pp. 32-35.
284. Joost Pollmann, 'Brussels lef: Over de scheidslijn tussen strips en kunst', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 19-20.
285. Benno Tempel, 'L'art suggestif: Pastel en het symbolisme', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 3, pp. 32-39.

Fotografie

Overzichtswerken

286. H. Bartelink, C. Huizing (red.), tent. cat. *De God van Nederland: Hedendaagse fotografie*, Utrecht (Museum Catharijneconvent), Zwolle, 2006.
287. W. De Bell, H. Rooseboom, M. Boom, T. van der Meer, J. Baruch, *Document Nederland: Nederland gefotografeerd 1975-2005: Een keuze uit 30 jaar documentaire foto-opdrachten van het Rijksmuseum*, Zwolle, 2005.
288. Norbert van den Berg, Steven Wachlin, *Het album voor Mientje: Een fotoalbum uit 1862 in Nederlandsch-Indië*, Bussum, 2005.
289. Flip Bool, Mattie Boom, Frits Gierstberg, Ingeborg Th. Leijerzapf, Adi Martis, Anneke van Veen, Hripsimé Visser, *Dutch Eyes: Nieuwe geschiedenis van de fotografie in Nederland*, Zwolle, 2007.
290. Frits Gierstberg, tent. cat. *Dutch dare: Contemporary Photography from the Netherlands*, Sydney (Australian Centre for Photography), Rotterdam, 2006.
291. Tom Meerman, tent. cat. *IJzersterk + steengoed: Amateurs fotograferen industriële bouwwerken*, Rotterdam (Nederlands Fotomuseum), Rotterdam, 2005.
292. Liesbeth Melis (red.), tent. cat. *Gemengd bedrijf: De verandering van het agrarisch landschap*, Rotterdam (Nederlands Fotomuseum), Rotterdam, 2004.

-

Artikelen en Essays

293. Marike Albers, 'Stereofotografie: Reizen in de derde dimensie', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 5, pp. 40-43.
294. Ernst van Alphen, 'Oog voor het ongeziene', in: *Simulacrum*, 17 (2008), 1, pp. 18-22.
295. Joke de Wolf, 'Pornofotografie in Parijs: De verbeelding aan de macht', in: *Simulacrum*, 13/14 (2006), 4/1, pp. 41-44.
296. Mattie Boom, 'Fotograferen om de wereld: De pioniers van de vroege reisfotografie', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 5, pp. 12-21.
297. Jan de Hond, 'Smal maar onschatbaar: De opening van het Suezkanaal', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 5, pp. 32-37.
298. Michiel Plomp, 'Honger naar de horizon: Reisboeken in de bibliotheek van Teylers Museum', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 5, pp. 26-31.
299. Sietske Roorda, 'Press photography imprinted in the mind: Capturing the Vietnam War and the traumatising of a nation', in: *Simulacrum*, 17 (2008), 1,

pp. 10-12.

300. Wim van Sinderen, 'Het menselijke gezicht van de kunst: Fotografie', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 4, pp. 12-13.
301. Steven ten Thije, 'De fotografische implosie van het waarnemen: Over fotografie en vergankelijkheid', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 2, pp. 22-25.
302. Joke de Wolf, 'Hardheid op het nachtkastje: Over fotografie en vergankelijkheid', in: *Simulacrum*, 13 (2005), 2, pp. 22-24.

Beeldhouwkunst

Overzichtswerken

303. A. Berk, tent. cat. *Het Gebaar: Beelden met een verhaal: De nieuwe figuratie in de Nederlandse beeldhouwkunst van de jaren negentig*, Scheveningen (Museum Beelden aan Zee), Zwolle, 2004.
304. D. Van Broekhuizen (red.), *Xianfeng! Beeldhouwkunst van de Chinese avant-garde*, Scheveningen (Museum Beelden aan Zee), Zwolle, 2005.
305. Frans Leidelmeijer, tent. cat. *Art Deco beelden van Bali (1930-1970): Van souvenir tot kunstobject*, Delft (Museum Nusantara), Zwolle, 2006.

Artikelen en Essays

306. Will Bradley, 'The New New Monuments', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 5, pp. 64-69.
307. Arjan de Koomen, 'De ware kleuren van het materiaal', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 5, pp. 22-30.
308. Maxine Kopsa, 'De wereldlijke gratie van nieuwe sculptuur', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 111-120.
309. Domeniek Ruyters, 'Regels voor het sculpturenpark', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 5, pp. 46-50.
310. Frits Scholten, 'Levende materie', in: *Kunstschrift*, 50 (2006), 4, pp. 6-15.
311. Frits Scholten, 'Over beeldhouwers en boomstammen', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 4, pp. 30-35.
312. Jan Teeuwisse, 'Bronzen in Holland', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 5, pp. 34-41.

Performance art

Artikelen en Essays

313. Arie Altena, 'Geluid, beeldende kunst en performance', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 123-124.
314. Mark Beasley, 'Een performance met effect', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 2, pp. 52-59.
315. Dorothea von Hantelmann, 'Ik beloof je, het is performatief', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 75-80.
316. Wouter Kusters, 'Performance en de waanzinnige', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 1, pp. 15-17.
317. Domeniek Ruyters, 'Doe iets', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 69-72.
318. Jan Verwoert, 'Dansend door het leven: Metaforen die het lichaam in beweging zetten', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp. 44-51.

Videokunst

Overzichtswerken

319. S. Lopez, *A short history of Dutch video art*, Rotterdam, 2005.

Artikelen en Essays

320. Roman Koot, 'De narratieve cinema leeft... en niet alleen in de bioscoop', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 2, pp. 14-19.

321. Roman Koot, 'Kunstenaars verbeelden de werkelijkheid', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 2, pp. 39-4.

322. Ilse van Rijn, 'Alles animatie', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 6, pp. 26-33.

Toegepaste kunst

Overzichtswerken

323. Sandra van Berkum, *De Rotterdam: De kunst van het reizen*, Schiedam, 2006.
324. Aaron Betsky, e.a., *Simply Droog: 10+1 years of creating innovation and discussion*, Amsterdam, 2004.
325. M. Groot, *Vrouwen in de vormgeving in Nederland: Toegepaste kunst en industriële vormgeving in Nederland 1880-1940*, Rotterdam, 2004.
326. Toon Lauwen, *Holland in Beeld 1895-2008: Affiches, boekomslagen, illustraties, letters, merken, reclame, tijdschriften*, 2007.
327. A. Witte, E. Cleven (red.), *Design is geen vrijblijvende zaak: Organisatie, imago en context van de PTT vormgeving tussen 1906 en 2002*, Rotterdam, 2006.

Glaskunst

328. Beáta Balgavá, tent. cat. *Gedachten in glas: Václav Cígler en zijn school*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2005.
329. Titus Eliëns (red.), tent. cat. *Glas/s: Gerrit Rietveld Academie Amsterdam: 1969-2009*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2009.
330. Titus Eliëns, Miep Singelenberg-van der Meer, *Lexicon Nederlandse glaskunst van de twintigste eeuw*, Lochem, 2004.
331. Titus Eliëns, Peter Bremers, tent. cat. *Gas in Glass: Pèter Bremers, Václav Cígler, Bert Frijns, Ineke Hans, Katrin Maurer, Caroline Prisse, Joost van Santen*, Slochteren (Fraeylemaborg), Deventer, 2009.
332. Jet Pijzel-Dommisse, Titus Eliëns, tent. cat. *Glinsterend glas: 1500 jaar Europese glaskunst*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2009.

Grafische en typografische vormgeving

333. Wibo Bakker, 'Design in de supermarkt: De huisstijlen van De Gruyter en Simon de Wit begin jaren zeventig, in: *Jong Holland*, 22 (2006), 2, pp. 14-23.
334. Jan Boterman, *2+52: Charles Jongejans, Melle + de typografieklass en Mart Stam*, Amsterdam, 2005.
335. Mathieu Lommen, tent. cat. *In beperkte oplage: Archief Stichting de Roos 1945-2005: Een keuze*, Den Haag (Museum Meermanno), Bussum, 2006.
336. J. Middendorp, *Dutch Type*, Rotterdam, 2004.

337. Louise Schouwenberg, 'Voor het algemeen belang: Maatschappelijk verantwoord ontwerpen', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 1, pp. 18-20.
338. Daniël van Velden, 'Research & Destroy: Een pleidooi voor grafisch ontwerpen als onderzoek', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 36-39.

Keramiek

339. Yvonne Brentjens, tent. cat. *Rozenburg: Plateel uit Haagse kringen (1883-1917)*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2007.
340. Jan Broekmeijer, Frigo Visser, Ronald Zalmé, tent. cat. *Flora Keramiek 1945-2000*, 's-Hertogenbosch (Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch), Zwolle, 2006.
341. Titus Eliëns, tent. cat. *Aardewerk in Stijl: De geschiedenis van Potterie Kennemerland (1920-1942)*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2008.
342. Titus Eliëns, tent. cat. *Het Keramiek Boek: Nederlands vernieuwingsaardewerk 1876-1940*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2006.
343. Ileen Montijn, 'De raadsels van de visvorm', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 1, pp. 28-33.
344. A. Trumpie, *Lekker decadent: Serviesgoed uit de 20ste en 21ste eeuw*, Rotterdam, 2004.
345. Antoine Verschuuren, Dick Bode, Loes de Jong, tent. cat. *Egbert Estié en de Porceleinfabriek De Kroon: Noordwijk 1906-1910*, Gouda (Museum het Catharina Gasthuis), Zwolle, 2004.
346. Arno Weltens, tent. cat. *Maastrichts aardewerk: Constructivistische decors uit het interbellum*, Maastricht (Centre Céramique Maastricht), Zwolle, 2006.

Meubels

347. Jan van Adrichem, Ingeborg de Roode (red.), tent. cat. *The Furniture Collection: Stedelijk Museum Amsterdam: 1850-2000: From Michael Thonet to Marcel Wanders*, Amsterdam (Stedelijk Museum Amsterdam), Rotterdam, 2004.
348. Yvonne Brentjes, Petra de la Lande Cremer, Marlite Halbertsma, Otakar Mácel, Timo de Rijk, tent. cat. *Volmaakt verchroomd: d3 en het avant-garde stalenbuismeubel in Nederland*, Den Haag (Haags Gemeentemuseum), Rotterdam, 2007.
349. L. Compernelle, *V-Vorm: Een pionier van het moderne meubel*, Veghel, 2008.

350. Titus Eliëns, 'Moors meubilair in Nederlandse kamers', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 5, pp. 40-45.
351. Annigje Hofstede, *Het Nederlandse Meubel Boek 1550-1950*, Zwolle, 2006.
352. Otakar, Mácel, e.a., *Stoelen: De Delftse verzameling*, Rotterdam, 2008.
353. I. De Roode, M. Loeffen, tent. cat. *Nest: ontwerpen voor het interieur: Voorstel tot gemeentelijk kunstaankopen 2004*, Amsterdam (Stedelijk Museum), Amsterdam, 2005.

Productvormgeving

354. S. Marzano (red.), *Past tense, future sense: Competing through creativity: 80 years of design at Philips*, Amsterdam, 2005.
355. Timo de Rijk, Wim Pijbes (red.), *Designers in Nederland: Een eeuw productvormgeving*, Amsterdam, 2004.
356. Louise Schouwenberg, 'Instant design', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 6, pp. 20-22.

Smeedkunst

357. Marjan Unger, *Het Nederlandse sieraad in de 20ste eeuw*, Bussum, 2004.
358. Carolien Voigtmann, *Over the edge: Penningkunst in de 21ste eeuw*, Zwolle, 2006.

Textiel en Mode

359. Guus Beumer, 'Nostalgie, mode, handwerk', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 6, pp. 117-126.
360. M. Boelee, K. Schacknat, A. de Vries (red.), *Academie Arnhem: 50 jaar mode*, Arnhem, 2004.
361. Annemarie den Dekker, tent. cat. *Rijk gekleed 1750-1914: Van doopjurk tot baljapon*, Amsterdam (Amsterdams historisch Museum), Bussum, 2005.
362. Jeanine Dekker (red.), *De Zeeuwse streekdrachten 1800-2000*, Zwolle, 2005.
363. Madelief Hohé, John de Greef, Ninke Bloemberg, tent. cat. *De Ideale Man: Mode voor echte mannen*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2008.
364. Madelief Hohé, Trudie Rosa de Carvalho, Hanke Adriaans, tent. cat. *Haagse*

- Hofmode*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2007.
365. An Moonen, *Geschiedenis van de Nederlandse quilt*, Utrecht en Westervoort, 2008.
366. Andrea Müller-Schirmer, 'Een beweeglijk foedraal', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 2, pp. 42-47.
367. Domeniek Ruyters, 'Luxegoed of sociaal kapitaal: De moeizame relatie tussen kunst en mode', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 5, pp. 30-37.

Overig

368. Guus Beumer, Louise Schouwenberg, 'De stille kracht van vormgeving', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 1, pp. 129-140.
369. Frederieke Huygen, 'Droog serveren', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 46-57.
370. Marijn de Jong, Angela Sondervan, 'Herkenbaarheid van Scandinavisch design', in: *Simulacrum*, 12 (2004), 3, pp. 12-13.
371. Femmie Markestein, *Poppenhuizen 1880-1980: Een wereld van illusie*, Zwolle, 2004.
372. Henk Oosterling, 'Ik en de ander: De sociale toekomst van design', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 5, pp. 19-21.
373. Domeniek Ruyters, 'Nederlandser dan Nederland: Dutch design in vogelvlucht', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 6, pp. 14-21.
374. Louise Schouwenberg, 'Design als kritiek', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 3, pp. 22-23.
375. Louise Schouwenberg, 'Design en het grote geld', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 3, pp. 74-77.
376. Louise Schouwenberg, 'Waarom zijn er in design zoveel hypes? De last van een mediagenieke verwarming', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, pp. 93-97.

Kunstenaars

Yesim Akdeniz Graf

377. Dominic van den Boogerd, Kathleen Rahn, *Yesim Akdeniz Graf*, Amsterdam, 2004.

Wim van Aken

378. Carole Denninger, *Wim van Aken: Schilder van klassieke schoonheid*, Bussum, 2008.

Philip Akkerman

379. Sebastian Hanekroot (red.), *Philip Akkerman: 2314 self-portraits 1981-2005*, Rotterdam, 2006.

Eylem Aladogan

380. Carel Blotkamp, *Eylem Aladogan: Realms*, Amsterdam, 2005.

Lawrence Alma-Tadema

381. Robert Verhoogt, *Art in Reproduction: Nineteenth-Century Prints after Lawrence Alma-Tadema, Jozef Israëls and Ary Scheffer*, Amsterdam, 2007.

Pawel Althamer

382. I. Kleijn, tent. cat. *Pawel Althamer: The Vincent van Gogh Bi-annual Award for Contemporary Art in Europe: 2004*, Maastricht (Bonniefantemuseum), Ostfildern-Ruit, 2004.

Armando Andrade Tudela

383. Roos Gortzak, 'Armando Andrade Tudela', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, pp. 76-85.

Tiong Ang

384. Christel Vesters, 'insider of outsider: Tiong Ang actief in China', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 2, pp. 40-44.

Lizzy Ansingh

385. E. Dieltjes, K. Duysters, S. de Bodt, tent. cat. *Lizzy Ansingh (1875-1959): De poppenschilderijen van een Amsterdamse Joffer*, Arnhem (Historisch Museum), Warnsveld, 2005.

Karel Appel

386. Hans den Hartog Jager, *Karel Appel in essentie*, Amsterdam, 2007.

Armando

387. J.H. Sassen, J. Vrieze, tent. cat. *Armando*, Amstelveen (Cobra Museum), Zwolle, 2006.

Atelier van Lieshout

388. Jennifer Allen, Aaron Betsky, Rudi Laermans, Wouter Vanstiphout, *Atelier van Lieshout*, Rotterdam, 2007.

389. Louise Schouwenberg, 'Terug op eigen terrein: AVL splitst kunst en design',

in: *Metropolis M*, 27 (2006), 3, pp. 16-18.

James Avati

390. Koosje Sierman, 'James Avati: King of paperbacks', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 36-45.
391. P. Schreuders, K. Fulton, *The paperback art of James Avati*, Rotterdam, 2005.

Adam Avikainen

392. Maxine Kopsa, 'Psychofysisch spiritueel realisme', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 2, pp. 38-45.

Marius Bauer

393. André Kraayenga, tent. cat. *Marius Bauer 1867-1932: Oogstrelend Oosters*, Laren (Singer Museum), Zwolle, 2007.
394. André Kraayenga, 'Marius Bauer in Istanbul, 1888', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 5, pp. 32-33.

K.P.C. de Bazel

395. Yvonne Brentjens, Titus Eliëns, tent. cat. *K.P.C. de Bazel (1869-1923): Ontwerpen voor het interieur*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2006.

Bernard Bazile

396. François Piron, 'Bernard Bazile', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 1, pp. 92-94.

Max Beckmann

397. Beatrice von Bormann, 'De Amsterdamse schetsen van Max Beckmann: Het dagelijks leven gemythologiseerd', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 3, pp. 18-23.
398. Beatrice von Bormann, tent. cat. *Max Beckmann in Amsterdam 1937-1947*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Zwolle, 2007 (ook in Engelse editie).
399. Cornelia Homburg, 'Max Beckmann in Amsterdam', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 3, pp. 8-17.

Jasper de Beijer

400. Willem Kramer, *Jasper de Beijer: The Devil Drives and Other True Stories*, Rotterdam, 2006.

Zarina Bhimji

401. Deborah Cherry, 'Words and Images in Zarina Bhimji's *She Loved to Breathe – Pure Silence (1987-2002)*', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 2, pp. 14-18.

Marc Bijl

402. Javier Panera, Rein Wolfs, Paco Barragan, Tom Morton, *Marc Bijl: In case you didn't feel like showing up*, Rotterdam, 2009.

Bik Van der Pol

403. Joke Jean Attali, Wouter Davidts, Charles Esche, May Jan Jacob, Arno van Roosmalen, Sven Lütticken, Jan Verwoert, *Bik Van der Pol: With Love from*

the Kitchen, Rotterdam, 2005.

Gerard Bilders

404. Wiepke Loos, *Gekleurd grijd: Johannes Kneppehout (1814-1885) en Gerard Bilders (1838-1865): Brieven en dagboek*, Zwolle, 2009.

Anuschka Blommers & Niels Schumm

405. Laurence Benaïm, Domeniek Ruyters, *Anita and 124 other portraits by Blommers & Schumm*, Amsterdam, 2007.

Han Boerrigter

406. A. van Os, *Han Boerrigter: Glad to be (a)round*, Leeuwarden, 2005.

Fernando Botero

407. J. Sillevis, tent. cat. *Botero in het Paleis: Vijftig recente meestertekeningen van Fernando Botero*, Den Haag (Escher in het Paleis), Den Haag, 2006.

Pauline Boty

408. Michael Bracewell, 'Pauline Boty', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 1, pp.104-106.

Fons Brassier

409. H. van der Veen, *Fons Brassier: Watertorens*, Rotterdam, 2005.

George Hendrik Breitner

410. Paul Hefting, *G.H. Breitner: Amsterdams straatleven rond 1900, foto's van een schilder*, Amsterdam, 2004.

411. Kees Keijer, *Breitners Amsterdam*, Bussum, 2004.

412. Hanna Klarenbeek, 'Breitners blote meiden: De naaktfotografie van George Hendrik Breitner (1857-1923)', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 3, pp. 45-47.

413. Jacobine Wieringa, *Breitner en Parijs: De invloed van het verblijf in Parijs op het leven en werk van George Hendrik Breitner*, Deventer, 2007.

Candice Breitz

414. Tessa Verheul, *Entering the screen: Experiencing Candice Breitz's installations Mother and Father*, in: *Simulacrum*, 17 (2009), 4, pp. 22-25.

Harmen Brethouwer

415. Carel Blotkamp, Julie Berger Hochstrasser, Harmen Brethouwer, Sjarel Ex, Mark Kremer, Harm Lux, Teio Meedendorp, Alied Ottevanger, *Over Nutteloze Zaken: Harmen Brethouwer*, Den Haag, 2008.

Ricardo Brey

416. R. Arkestijn (red.), tent. cat. *Ricardo Brey: Under the leaves*, Den Haag (GEM museum voor actuele kunst), Warnsveld, 2004.

Stanley Brouwn

417. Melvin Moti, 'Brouwn is White: Stanley Brouwn en Hans Faverey', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 54-59.

Glenn Brown

418. David Lillington, 'Kopiist voor het leven: Notities bij een gesprek met Glenn Brown', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 6, pp. 101-113.

Lonnie van Brummelen & Siebren de Haan

419. Mariska van den Berg (red.), *Redrawing the Boundaries*, Amsterdam, 2009.

Christoph Büchel

420. Rein Wolfs, 'Het hart van HOLE: Christoph Büchel', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp.

Mariëlle Buitendijk

421. Lennard Dost, 'Mariëlle Buitendijk', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, p. 70.

Angela Bulloch

422. Judith Vrancken, 'Het Pixel spel: De toeschouwer in dialoog met het kunstwerk', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 3, pp. 4-7.

James Lee Byars

423. Konrad Tobler, 'De retoriek van de herinnering: James Lee Byars', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 6, pp. 26-33.

Marisa Carnesky

424. David Lillington, 'Zwarte pluimen in Brick Lane: Marisa Carnesky's dubbelzinnige theater', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 81-86.

Maurizio Cattelan

425. Arnisa Zeqo, 'Souvenirs from the Sun', in: *Simulacrum*, 13 (2005), 2, pp. 3-4.

Banu Cennetoglu

426. Pelin Tan, 'Banu Cennetoglu en Ahmet Ögüt', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, pp. 42-45.

Paul Cézanne

427. Jean Leering, Jan van Toorn, *Fotograferen met Cézanne: landschappelijke elementen als motief*, Bussum, 2009.

Marc Chagall

428. Yvonne Joris, Titus Eliëns, tent. cat. *Marc Chagall: Keramiek/Ceramics*, 's-Hertogenbosch (Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch), Zwolle, 2005.

Hussein Chalayan

429. Caroline Evans, Suzy Menkes, Bradley Quinn e.a., tent. cat. *Hussein Chalayan*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2005 (ook in Engelse editie).

Tom Claassen

430. Tom Claassen, Hans den Hartog Jager, Wim Pijbes, *Tom Claassen*, Rotterdam,

2009.

David Claerbout

431. S. Gaensheimer, F. Mechede, F. Lubbers, K. Brown (red.), tent. cat. *David Claerbout*, Eindhoven (Van Abbemuseum), Keulen, 2004.

Guy de Cointet

432. Maxine Kopsa, 'deep in the... circled by hazardous: Guy de Cointet en Emily Wardill', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 68-74.

Vaast Colson

433. Hans Theys, 'Als kleurrijk en gonzend afval: Het werk van Vaast Colson en Dennis Tyfus', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 4, pp. 20-27.

Joost Conijn

434. Joost Conijn, A.L. Snijders, Jan Braet, Jellichje Reijnders, Jennifer Allen e.a., *Joost Conijn: IJzer en Video*, Amsterdam, 2007.

435. Christel Vesters, 'Een kunstwerk is geen pamflet: De roadmovies van Joost Conijn', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 40-45.

Constant

436. P. Dagen, T. Van der Horst, *Constant: Grafiek*, Zwolle, 2004.

437. Anne Visser, 'De houdbaarheidsdatum verstreken? Over Constants New Babylon', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 4, pp. 9-11.

Gustave Courbet

438. J. Sillevius, tent. cat. *De naakte waarheid: Courbet en het 19e-eeuwse naakt*, Den Haag (Gemeentemuseum), Arnhem, 2006.

L.J.A.D. Creyghton

439. L.J.A.D. Creyghton, Hans den Hartog Jager, *Holland Album*, Warsnveld, 2005 (ook in Engelse editie).

Salvador Dalí

440. Fèlix Fanés e.a., tent. cat. *Alles Dalí: Film, Mode, Fotografie, Design, Reclame, Schilderkunst*, Rotterdam (Museum Boijmans van Beuningen), Rotterdam, 2005.

Joe Davis

441. Daniëlle Hofmans, 'Reflecting light from a golden boy: Let's go from the seminal work of Joe Davis', in: *Simulacrum*, 13 (2005), 3, pp. 24-28.

Alain Declercq

442. Nina Folkersma, 'Dossier Alain Declercq', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 6, pp. 57-64.

Simona Denicolai & Ivo Provoost

443. Luk Lambrecht, 'Denicolai & Provoost', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, pp.

75-76.

Rineke Dijkstra

444. Nancy ter Horst, 'What's the buzz? Het videowerk van Rineke Dijkstra', in: *Simulacrum*, 13/14 (2006), 4/1, pp. 21-23.
445. H. Visser, R. Dijkstra, S. Jacobs, E. Hemmes, M. Hendriks (red.), tent. cat. *Rineke Dijkstra: Portraits*, Parijs (Jeu de Paume), Winterthur (Fotomuseum), Barcelona (Fundació La Caixa d'Estalvis i Pensions) en Amsterdam (Stedelijk Museum), München, 2004.

Gerrit Willem Dijsselhof

446. Diederik Kraaijpoel, 'Gerrit Willem Dijsselhof: De schoonste Hollandse visschenschilder', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 1, pp. 34-39.

Nicolas Dings

447. J. Poot, H. Mous, A. de Vries, N. Dings, *Nicolas Dings*, Zwolle, 2004.

Bram de Does

448. Bram de Does, *Het Kaba ornament in vignetten, randen en patronen*, Amsterdam, 2006.

Theo van Doesburg

449. Dorien Kasteleijn (red.), *Het Van Doesburghuis: Ontmoetingen in Meudon*, Bussum, 2004.
450. Alied Ottevanger, 'Dada in Parijs: Tzara's antwoord aan Van Doesburg', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 3, pp. 29-32.
451. Alied Ottevanger, *De Stijl overal absolute leiding: De correspondentie tussen Theo van Doesburg en Antony Kok*, Bussum, 2007.
452. Doris Wintgens-Hötte, 'De stilvenarchitect en de geometricus: De relatie tussen Emil Filla en Theo van Doesburg', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 2, pp. 37-45.

Desiree Dolron

453. Wim van Sinderen, *Desiree Dolron*, Warnsveld, 2005.

Trisha Donnelly

454. Bruce Hainley, 'Haart artillerie: Trisha Donnelly', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 56-59.

Jeroen Doorenweerd

455. Dominic van den Boogerd, Wouter Vanstiphout e.a., tent. cat. *Jeroen Doorenweerd*, Leiden (De Lakenhal), Rotterdam, 2009.

Wilhelmina Douglas Hawley

456. Alexandra Gaba-Van Dongen, *Dromen van Rijsoord: Wilhelmina Douglas Hawley 1860-1958*, Bussum, 2005.

Gijs Dragt

457. T. Figeë, M. De Klijn, J. Wolkers, *Gijs Dragt: Black Box*, Zwolle, 2004.

Paul Drissen

458. G. Jansen, H. Janssen, L. Lambregt, tent. cat. *Paul Drissen: Melodernia*, Heerlen (Stadsgalerij Heerlen), Heerlen, 2005.

Marcel Duchamp

459. Bert Jansen, 'Marcel Duchamp: De schoonheid van indifferentie', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 2, pp. 10-18.
460. Frank Reijnders, 'Where do we go from here?', in: *Simulacrum*, 13 (2005), 3, pp. 7-9.
461. Anne Siffels, *Étant donnés: A critical perversion of sight*, in: *Simulacrum*, 17 (2009), 4, pp. 16-19.
462. Arni Zeno, 'On Duchamp and Chess', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 3, pp. 13-16.

Charlotte Dumas

463. Manon Braat, 'Bekoorlijk dierenactivisme: Het hondenleven volgens Charlotte Dumas', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 4, pp. 28-31.

Marlene Dumas

464. Bert Jansen, 'Marlene Dumas: De getuige als regisseur', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 1, pp. 19-21.

Lukas Einsele

465. C. David (red.), tent. cat. *Lukas Einsele: One step beyond: The mine revisited*, Rotterdam (Witte de With), Ostfildern-Ruit, 2005.

Mies Elout-Drabbe

466. F. Van Vloten, *Moen: Tussen Toorop en Mondriaan: De kunstenaars Mies Elout-Drabbe*, Vlissingen, 2004.

Ed van der Elsken

467. M. Par (red.), tent. cat. *Ed van der Elsken: My Amsterdam*, Amsterdam (FOAM), Amsterdam, 2005.

Martijn Engelbrecht

468. Martijn Engelbrecht, Pieter Hilhorst, Brigitte van der Sande, e.a., *Dit is Nederland: De Dienstcatalogus*, Amsterdam, 2006.

Pieter Engels

469. Olav Velthuis, 'In Engels' universum gelden andere economische wetten', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 2, pp. 25-28.

B.C. Epker

470. W. Van Krimpen, S. Bak, H. Mous, M. Andriessen, tent. cat. *B.C. Epker:*

Lucide domeinen, Leeuwarden (Fries Museum) en Den Haag (Gemeentemuseum), Leeuwarden, 2006.

Piet Esser

471. D. van Broekhuizen, e.a., tent. cat. *V.P.S. Esser (1914-2004)*, Scheveneingen (Museum Beelden aan Zee), Zwolle, 2005.

Bernard Essers

472. Piet Spijk, Annemarie Timmer, Jan Jaap Heij, tent. cat. *Bernard Essers 1893-1945*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2008.

Walker Evans

473. Jeremiah Day, 'Meedogenloze momentopnames: Walker Evans herbezien', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 6, pp. 36-43.

Ria van Eyk

474. Ria van Eyk, Jacques Peeters, *Ria van Eyk: Leven en werken*, Nijmegen, 2006.

Willem de Famars Testas

475. Bram de Klerck, 'Willem de Famars Testas in Egypte, 1858-1860', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 5, pp. 20-23.

Harun Farocki

476. Pieter van Bogaert, 'Hoe te leven in een spel: Harun Farocki's war games', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 5, pp. 70-72.
477. Thomas Elsaesser, *Harun Farocki: Working on the Sight-Lines*, Amsterdam, 2004.

Zoro Feigl

478. Paul Groot, 'Een re-enactment van God: Bij De Branding van Zoro Feigl', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 6, pp. 58-59.

Gerard Fieret

479. H. Barends, C. Maes, W. van Sinderen, *Foto en copyright by G.P. Fieret*, Den Haag, 2004.

D.H.W. Filarski

480. R. Smithuis, *D.H.W. Filarski: Zwervend schilder van de Bergense school*, Warnsveld, 2005.

Emil Filla

481. Doris Wintgens-Hötte, 'De stilvenarchitect en de geometricus: De relatie tussen Emil Filla en Theo van Doesburg', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 2, pp. 37-45.

Jacqueline Forzelius

482. Mariette Dölle, 'Jacqueline Forzelius', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 46-47.

Alicia Framis

483. M. Lopez (red.), tent. cat. *Alicia Framis: New ways of making demonstrations*, Lleida (Centre d'Art la Panera) en Rotterdam (Museum Boymans Van Beuningen), Amsterdam, 2004.

Gijs Frieling

484. Ruth Noack, *Gijs Frieling: Vernacular painting*, Amsterdam, 2009.

Helen Frik

485. F.W. Kaiser, S. O'Reilly, *Helen Frik: The Frik Collection*, Amsterdam, 2005.

Aurélien Froment

486. Christophe Gallois, 'Woorden en dingen: Falke Pisano, Mario Garcia Torres, Aurélien Froment, Josef Strau', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 2, pp. 28-37.

Marinus Fuit

487. J. Bor, F. Duister, L. Ferron, *Marinus Fuit*, Venlo, 2004.

Akseli Gallen-Kallela

488. David Jackson, Janne Gallen-Kallela-Sirén, Adriaan van der Hoeven, Patty Wageman, tent. cat. *Akseli Gallen-Kallela: De magie van Finland*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2006.

Serge Game

489. Hans den Hartog Jager, tent. cat. *Reality Check: Serge Game*, Schiedam (Stedelijk Museum Schiedam), Rotterdam, 2009.

Dora Garcia

490. Lian van der Krieke, 'Dora Garcia's The Glass Wall: Spelende kunst', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 3, pp. 22-23.

Mario Garcia Torres

491. Christophe Gallois, 'Woorden en dingen: Falke Pisano, Mario Garcia Torres, Aurélien Froment, Josef Strau', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 2, pp. 28-37.

Vidya Gastaldon

492. Ingrid Commandeur, 'Ironie of esoterie: Vidya Gastaldon', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 75-76.

Paul Gauguin

493. Heather Lemonedes, Belinda Thomson, Agnieszka Juszcak (red.), tent. cat. *Paul Gauguin: De doorbraak naar moderniteit*, Cleveland (The Cleveland Museum of Art) en Amsterdam (Van Gogh Museum), Ostfildern, 2009 (ook in Duitse, Engelse en Franse editie).

Kendell Geers

494. François Piron, 'Agressieve marketing: Kendell Geers en Santiago Sierra en het schone geweten van rechts', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 75-84.

Arie van Geest

495. M. Janssen (red.), tent. cat. *Arie van Geest: Visible Absence*, Den Haag (Livingstone Gallery) en Eindhoven (Galerie Willy Schoots), Eindhoven, 2006.

Dirk van Gelder

496. Susan Adam, Titus Eliëns, Agnes van Gelder, tent. cat. *Dirk van Gelder: 1907-1990: Tekenaar en veelzijdig graficus: oevrecatalogus van de grafiek*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2008.

Isa Genzken

497. Catrin Lorch, 'Voor altijd jong: Isa Genzken', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 4, pp. 32-38.

Harrie Gerritz

498. P. Coumans, A. Colpaart (red.), *Harrie Gerritz*, Amersfoort, 2004.

George Gessert

499. Lilian Bense, 'Poppies en de kunst van evolutie', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp.12-14.

Jef Geys

500. Luk Lambrecht, 'Jef Geys', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, pp. 41-42.

W.H. Gispen

501. A. Koch, *W.H. Gispen: Serie producten 1923-1960*, Rotterdam, 2005.

Felix Gmelin

502. Dominic van den Boogerd, 'De vader, de zoon en de revolutie: Felix Gmelin en de erfenis van mei '68', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 58-64.

Vincent van Gogh

503. Paul van den Akker, 'Van Goghs verlangen naar een snelle pen', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 1, pp. 38-41.

504. Katherine Chandler, 'Where Are the Shoes? What Territories Claim the Shoes?', in: *Simulacrum*, 16 (2008), 2, pp. 36-38.

505. Peter Hecht, tent. cat. *Van Gogh en Rembrandt*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Zwolle, 2006.

506. Sjraar van Heugten, tent. cat. *Van Gogh tekenaar: De meesterwerken*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Zwolle, 2005 (ook in Duitse, Engelse, Franse en Italiaanse editie).

507. Sjraar van Heugten, Joachim Pissarro, Chris van Stolwijk, tent. cat. *Van Gogh en de kleuren van de nacht*, Amsterdam (Van Gogh Museum) en New York (Museum of Modern Art), Amsterdam, 2008 (ook in Duitse, Engelse, Franse, Italiaanse en Spaanse editie).

508. Colta Ives, Susan Stein, Sjraar van Heugten, Marije Vellekoop, tent. cat. *Vincent van Gogh: The drawings*, Amsterdam (Van Gogh Museum) en New

- York (Metropolitan Museum of Art), Londen, 2005.
509. Leo Jansen, *Van Gogh en zijn brieven*, Amsterdam en Zwolle, 2006.
510. Leo Jansen, Hans Luiten, Nienke Bakker (red.), *Vincent van Gogh: De brieven: De volledige, geïllustreerde en geannoteerde uitgave*, Amsterdam, 2009.
511. Fred Leeman, John Sillevius, tent. cat. *De Haagse School en de jonge Van Gogh*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2005.
512. Jill Loyd, tent. cat. *Vincent van Gogh en het Expressionisme*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Zwolle, 2006 (ook in Duitse, Engelse en Franse editie).
513. Hans Luijten, 'De Brieven van Vincent van Gogh', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 4, pp. 22-27.
514. Hans Luijten, *Van Gogh en de liefde*, Zwolle, 2007.
515. Belinda Thomson, tent. cat. *Van Gogh schilder: De meesterwerken*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Amsterdam, 2007.
516. Henk Tromp, *De strijd om de echte Vincent van Gogh: De kunstexpert als brenger van een onwelkome boodschap 1900-1970*, Amsterdam, 2006.
- Daan van Golden**
517. Hans Janssen, 'Daan van Golden: Case-study voor een kunstenaarsarchief', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 1, pp. 13-19.
518. Henk van Os, *Daan van Golden: Dante e Leonardo*, Amsterdam, 2004.
- Félix González-Torres**
519. Niels van Maanen, 'Félix González-Torres and the archive', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 4, pp. 30-35.
- Herman Gordijn**
520. Rudi Fuchs, Feico Hoekstra, tent. cat. *Vrouwen van Herman Gordijn*, Zutphen (Museum Henriëtte Polak), Zwolle, 2005.
- Berend Groen**
521. H. Tupan, T. Kramer, H. Hoogdalem (red.), tent. cat. *12 x 12 voor Berend Groen*, Assen (Drents Museum), Assen, 2005.
- Viola Groenhart**
522. Ingrid Commandeur, 'Viola Groenhart', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 37-38.
- Anthony Grolman**
523. Jetty Krijnen, Paul Krijnen, *Grolmans Utrecht: De stad rond 1900*, Bussum, 2008.

Jos De Gruyter & Harald Thys

524. Christophe van Eecke, 'Uit het leven van de marionetten: De video's van Jos De Gruyter & Harald Thys', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 2, pp. 26-33.

Voebe de Gruyter

525. Maria Barnas, 'Elastiek universum: Voebe de Gruyter ontmoet Robbert Dijkgraaf', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 2, pp. 72-80.

Klaas Gubbels

526. Y. Koopmans, S. Krol (red.), *Gubbels totaal*, Warnsveld, 2004.

Stang Gubbels

527. A. Goudappel, tent. cat. *Stang*, Rotterdam (Kunsthal), Warnsveld, 2004.

Ni Haifeng

528. Kitty Zijlmans, Ni Haifeng, Marianne Brouwer, Roel Arkestijn, *The Return of the Shreds*, Amsterdam, 2007.

Maja van Hall

529. Eylard van Hall, Maja van Hall (red.), *Maja van Hall: In beeld*, Noordwijk, 2005.

Mark Handforth

530. Vanessa Joan Müller, 'Mark Handforth: Een nieuwe ordening der dingen', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 107-108.

Rachel Harrison

531. Moosje Goosen, 'Rachel Harrison: What the hell is a blob?!', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 6, pp. 44-50.

Claire Harvey

532. Wilma Sütö, *Claire Harvey: And it looked like this*, Amsterdam, 2005.

Eberhardt Havekost

533. Marta Gnyp, 'Het medium is dood. Lang leve het medium', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 4, pp. 23-26.

Francesco Hayez

534. Ivo Blom, 'De Kus bij hayez en Visconti: Schilderkunst, film en intermedialiteit', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 2, pp. 4-13.

Jacoba van Heemskerck

535. A.H. Huusen jr., J.F.A. van Paaschen-Louwerse, *Jacoba van Heemskerck van Beest 1876-1923: Schilderes uit roeping*, Zwolle, 2005.

Jeanne van Heeswijk

536. M. Berendsen, J. Van Heeswijk (red.), *Jeanne van Heeswijk: De Strip: Westwijk, Vlaardingen: 2002-2004*, Amsterdam, 2004.

Sara van der Heide

537. Dominic van den Boogerd, Xander Karskens, Julia van Oostrom, *Sara van der Heide: penumbra: Schilderijen en tekeningen*, Amsterdam, 2005.

Johan van Hell

538. C. Roodenburg (red.), tent. cat. *Johan van Hell: 1889-1952: Van de straat: Het sociaal engagement van Johan van Hell*, Arnhem (Museum voor Moderne Kunst), Warnsveld, 2005.

Henk Helmantel

539. Henk Helmantel, Bob van den Boogert, Harry Tupan, tent. cat. *Henk Helmantel: Openbaring!: Schilderijen*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2004.
540. Marjoleine de Vos, Diederik Kraaijpoel, Ernst van de Wetering, Rein Pol, *Henk Helmantel: 40 jaar kunstschilder*, Marum, 2007.

Arend Hendriks

541. Gijsbert van der Wal, 'Lichtgevend papier: Arend Hendriks 1901-1951 en Eugene Lücker 1876-1943', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 6, pp. 32-33.

Ans Hey

542. J. Boyens, A. Manguel, X. Tan, G. Kouwenaar, K. Lessing, *Ans Hey*, Amsterdam, 2004.

Jaap Hillenius

543. B. Van Garrel, T. Karreman, K. Schippers, H. Sizoo, *Jaap Hillenius: Poging om dichterbij te komen*, Amsterdam, 2004.
544. Bauke Marinus en Panda de Haan, *Jaap Hillenius (1934-1999): Graficus*, Amsterdam, 2009.

Teun Hocks

545. Y. van Eekelen, *Teun Hocks: Gildenramen voor de Grote Kerk te Dordrecht*, Dordrecht, 2006.

Hans Hoekstra

546. Domeniek Ruyters, 'Hans Hoekstra', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 4, pp. 66-69.

Pieter Holstein

547. Carel Peeters, 'Het epistolaire feest: Pieter Holstein aan Carel Peeters', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 4, pp. 44-46.

Reinder Homan

548. Sara Homan, e.a., *Mijn vader Reinder Homan de etser*, Assen, 2009.

Judith Hopf

549. Claudia Wahjudi, 'Wanneer burgers spoken zien: Judith Hopf: The Uninvited', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 2, pp. 60-63.

Loes van der Horst

550. M. Van Rooy (red.), *Loes van der Horst: De getekende ruimte*, Amsterdam, 2005.

Seet van Hout

551. M. Bal, A. Hartog, S Héman, tent. cat. *Seet van Hout: Rood draad*, Staphorst (Galerie Hein Elferink), Staphorst, 2004.

Hans van Houwelingen

552. M. Bruinsma (red.), *Stiff. Hans van Houwelingen vs. Public Art*, Amsterdam, 2004.

Cor Hund

553. D. van Broekhuizen, M. van Dijk, J. Teeuwisse, tent. cat. *Cor Hund*, Scheveningen (Museum Beelden aan Zee), Zwolle, 2005.

Pierre Huyghe

554. Olivier Michelin, 'Blauwdruk voor een spektakel: Pierre Huyghe's Celebration Park', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 3, pp. 34-41.

Rik van Iersel

555. D. Spanke, U. Mes, tent. cat. *Rik van Iersel: Transparency-wolk*, Wilhelmshaven (Kunsthalle), Venlo (Museum Van Bommel van Dam), Wilhelmshaven, 2004.

Isaac Israëls

556. J.P. Glerum, *De Indische Israëls*, Zwolle, 2005.

Jozef Israëls

557. Robert Verhoogt, *Art in Reproduction: Nineteenth-Century Prints after Lawrence Alma-Tadema, Jozef Israëls and Ary Scheffer*, Amsterdam, 2007.

Iman Issa

558. Mai Abu Eldahab, 'Iman Issa', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, pp. 74-75.

Zhana Ivanova

559. Christel Vesters, 'Zhana Ivanova', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 35-36.

Wim Izaks

560. A. Valens, R. Smolders, tent. cat. *Wim Izaks: Alles behalve de tijd: tekeningen*, Enschede (Rijksmuseum Twenthe), Zwolle, 2004.

David Jablonowski

561. Jelle Bouwhuis, 'David Jablonowski', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 43-45.

Samuel Jessurun de Mesquita

562. Jonieke van Es, tent. cat. *Samuel Jessurun de Mesquita (1868-1944): Tekenaar, graficus, sierkunstenaar*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2005.

Folkert de Jong

563. Martijn van Nieuwenhuijzen, Simon Wallis, Sven Lütticken, *Folkert de Jong: Shoot the Freak*, Rotterdam, 2005.
564. Domeniek Ruyters, 'Folkert de Jong: Macht', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 109-110.

Claudy Jongstra

565. T. Lauwen, S. Zeilstra (red.), *Claduy Jongstra: Matter and meaning*, Amsterdam, 2006.

Jan Jordens

566. A. Burema, H. Steenbruggen (red.), tent. cat. *Jan Jordens: Geen kunstenaar der voleinding, maar des wordens*, Groningen (Groninger Museum), Groningen, 2006.

Louis Christiaan Kalff

567. P. Van Dam, Ir. *Louis C. Kalff 1897-1976: Het artistieke geweten van Philips*, Eindhoven, 2006.

Samson Kambalu

568. Daniëlle Hofmans, 'In den beginne was het Woord', in: *Simulacrum*, 12 (2004), 3, pp. 22-25.

Alan Kaprow

569. Hinrich Sachs, 'Re-doing Kaprow', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 6, pp. 64-70.

Otto de Kat

570. Truusje Goedings, *Otto B. de Kat: Het late werk: Schilderijen en aquarellen 1978-1994*, Bussum, 2007.

Frans van Katwijk

571. Leendert de Jonge, *Frans van Katwijk: Keramist in Gouda en Schoonhoven*, Zwolle, 2009.

Jan Kempnaers

572. Domeniek Ruyters, 'Futuristische ruïnes: Spomenik van Jan Kempnaers', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 2, pp. 46-54.

Thomas Killper

573. Marius Babias, 'Geschiedenis is montage: Twintig jaar na het vallen van de muur', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 6, pp. 59-62.

Barbora Klímová

574. Krist Gruijthuijsen, 'Barbora Klímová', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 45-47.

Carel Kneulman

575. I. Boelema, F. Hoekstra, tent. cat. *Carel Kneulman*, Scheveningen (Museum Beelden aan Zee), Zwolle, 2005.

Job Koelewijn

576. Hans den Hartog Jager, Maia Damianovic, Job Koelewijn, *Job Koelewijn: Primordial*, Amsterdam, 2006.
577. Arni Zeno, Rosanne Veger, 'An Afternoon with Job Koelewijn', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 4, pp. 14-19.

Jutta Koether

578. Catrin Lorch, 'Niemand is een vrouw: De antiauthoritaire kunst van Jutta Koether', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 2, pp. 68-73.

Oskar Kokoschka

579. Machteld Löwensteyn, 'Het gaat mij om een belevenis die ik omhelzen wil: Oskar Kokoschka over Alma Mahler', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 1, pp. 34-37.

Willem de Kooning

580. Ruud Schenk, 'De langzame doorbraak van Willem de Kooning', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 1, pp. 28-36.
581. B. Schierbeek, K. Evers, G. Walraven, *Willem de Kooning: Een portret*, Leiden, 2005.
582. Frits Scholten, tent. cat. *Willem de Kooning: Retrospectief*, Rooterdam (Kunsthal), Zwolle, 2005.
583. Guus Vreeburg, 'Beste Vader en Dear Vader: Twee brieven van Willem de Kooning aan zijn vader', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 1, pp. 24-27.

Jirí Kovanda

584. Vít Havránek, 'Jirí Kovanda', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 1, pp. 95-97.

Helena van der Kraan

585. W. van Sinderen (red.), *Helena van der Kraan*, Warnsveld, 2005.

Jaap Kraanen

586. M. Kraanen, *Jaap Kraanen: Grafiek, tekeningen, aquarellen*, Schiedam, 2004.

Jasper Krabbé

587. Jasper Krabbé, Rudi Fuchs, *Jasper Krabbé: 100 zelfportretten*, Zwolle, 2007.

Marijn van Kreij

588. Rieke Vos, 'Marijn van Kreij; een poëet van hedendaagse Pop', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 2, pp. 9-11.

Sven Kroner

589. Xander Karskens, Nadia Schneider, *Sven Kroner: Human Highway*, Amsterdam, 2004.
590. Merel van Tilburg, *Sven Kroner: Hidden Path*, Amsterdam, 2008.

591. Merel van Tilburg, Simone Lucas, *Sven Kroner: Witterung*, Amsterdam, 2007.

Germaine Kruij

592. Catrin Lorch, 'Scenografie van een getemperd bestaan: Germaine Kruij', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 5, pp. 22-29.

Ruud Kuij

593. R. Koot (red.), *Ruud Kuij: Land veroveren: Architectonische sculptuur 'at land's end'*, Utrecht, 2005.

Jacob Kuijper

594. T. den Boon, J. Kuijper, *De varikse landschappen van Jacob Kuijper*, Varik, 2005.

Erkki Kurenniemi

595. Arie Altena, 'Erkki Kurenniemi', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 1, pp. 101-102.

Yayoi Kusama

596. Franck Gautherot, Jaap Guldemon, Seungduk Kim (red.), tent. cat. *Yayoi Kusama: Mirrored Years*, Rotterdam (Museum Boijmans Van Beuningen) en Dijon (Le Consortium), Dijon, 2009.

Joris Kwast

597. Joris Kwast, tent. cat. *Joris Kwast: Beeld, oog, brein*, Scheveningen (Museum Beelden aan Zee), Zwolle, 2007.

Zilvinas Landzbergas

598. Pietje Tegenbosch, Laurie Cluitmans, *Zilvinas Landzbergas: Snow Export*, Amsterdam, 2009.

Philip de László

599. T. Grever, A. Heuft, tent. cat. *De László in Holland: Nederlanders geportretteerd door de internationale societyschilder Philip de László (1869-1937)*, Amsterdam (Museum van Loon), Zwolle, 2006.

600. Annemiek Heuft, 'Philip de Laszló en het literair iconoclasme van zijn werk in Nederland', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 2, pp. 35-36.

Mathieu Lauweriks

601. Bram de Groot, 'Fractalen in de ontwerpsystemen van Lauweriks', in: *Jong Holland*, 20 (2004), 2, pp. 20-25.

Bart van der Leck

602. Hildelies Balk, 'Meer spiritueel dan materieel', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 20-25.

603. Mariëtte Haveman, 'Abstractie op ooghoogte', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 2-7.

604. Cees Hilhorst, 'Een eindje mee op met de Ezelrijders', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 34-39.
605. Piet de Jonge, 'De opdrachten blijven mooi: Helene Kröller-Müller en Bart van der Leck', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 16-19.
606. Pieter Keune, 'De techniek van het muurschilderen', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 28-29.
607. Caroline Roodenburg, 'Sandberg en Van der Leck', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 30-33.
608. Frits Scholten, 'Tegels... en gekleurde bordjes', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 26-27.
609. Jeroen Stumpel, 'Op licht schilderen', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 8-15.
610. Petra Timmer, 'Metz & Co', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 2, pp. 40-45.
- Marius de Leeuw**
611. Theo Hoogbergen (red.), *Marius de Leeuw 1915-2000*, Zwolle, 2005.
- Couzijn van Leeuwen**
612. M. Knol, *De ongeletterde mens: Couzijn van Leeuwen*, Amersfoort en Utrecht, 2004.
- Wyndham Lewis**
613. Stuart Bailey, 'Uit de context geciteerd: Een interview met de vijand', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 2, pp. 100-110.
- Max Liebermann**
614. A. Aman, T. Andratschke, J.J. Heij, R. van de Linde, tent. cat. *Max Liebermann en zijn Nederlandse kunstenaarsvrienden*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2007.
- Erik van Lieshout**
615. S. Weenink (red.), *Erik van Lieshout: See? Now we are connected*, Amsterdam, 2004.
- Kurt Löb**
616. T. Vrooland-Löb, *Vaders atelier op zolder: Kurt Löb: Beeldend verteller*, Zwolle, 2005.
- Jos Looise**
617. B. Tolck, *Jos Looise*, Rotterdam, 2004.
- Jacobus van Looy**
618. Esther Scheepers, Jan de Hond, 'Jacobus van Looy in Tanger, 1886', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 5, pp. 28-31.

Adam Lowe

619. Femke Papma, 'Cement as Metaphor: The Work of Adam Lowe', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 15-17.

Lee Lozano

620. Mai Thu-Perret, 'Lee Lozano', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 1, pp. 98-100.

Eugene Lückner

621. Gijsbert van der Wal, 'Lichtgevend papier: Arend Hendriks 1901-1951 en Eugene Lückner 1876-1943', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 6, pp. 32-33.

Benoît Luyckx

622. H-F. Debailleux, *Benoît Luyckx*, Zwolle, 2005.

Kazimir Malevitsj

623. Lien Heyting, *De verdwaalde collectie: De schilder Kazimir Malevitsj en de strijd om zijn erfenis*, Amsterdam, 2006.

Frank Mandersloot

624. M. Jansen, W. Schipper (red.), *Voor de bijen*, Amsterdam, 2004.

Jan Mankes

625. Alied Ottenvanger, Caroline Roodenburg-Schadd, Jan Jaap Heij, tent. cat. *Jan Mankes: 1889-1920*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2007.

Jan Martens

626. M. Janssen (red.), tent. cat., *Jan Martens: Van ornament-taal naar monumentaal*, Roermond (Stedelijk Museum), Eindhoven, 2004.

Renzo Martens

627. Domeniek Ruyters, 'Renzo of Guy: Het ware gezicht van Afrika', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 3, pp. 16-20.

Johan Hendrik Mastenbroek

628. P. van Beveren, H. Kraaij, H. Rooseboom, tent. cat. *Johan Hendrik Mastenbroek: Impressionist in de nieuwe tijd*, Rotterdam (Kunsthal), Schiedam, 2005.

Anton Mauve

629. Saskia de Bodt, Michiel Plomp, tent. cat. *Anton Mauve 1838-1888*, Laren (Singer) en Haarlem (Teylers Museum), Bussum, 2009.

Paul McCarthy

630. Nieck de Bruyn, 'Bossy Burger: Paul McCarthy', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 2, pp. 16-17.

631. E. Meyer-Hermann (red.), tent. cat. *Paul McCarthy: Brain box: Dream box*, Eindhoven (Van Abbemuseum), Eindhoven, 2004.

Philip Mechanicus

632. K. Schippers, S. Huismans, *De laatste keuze uit het fotografisch woordenboek van Philip Mechanicus*, Amsterdam, 2005.

Melle

633. Bram Kempers, tent. cat. *De schepping van Melle: Visionair realist in de wereld van de moderne kunst*, Arnhem (Museum voor Moderne Kunst), Bussum, 2008.

Oscar Mendlik

634. G. de Graaf, *Oscar Mendlik 1871-1965: Hongaarse zee- en portretschilder te Aerdenhout, Vlaardingen*, 2005.

Kitty van der Mijl Dekker

635. Vimal Korstjens, 'De zeventigste verjaardag van een theedoek', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 2, pp. 48-51.

Jitka Mikulicova

636. Els Fiers, 'Jitka Mikulicova', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 4, pp. 66-67.

John Everett Millais

637. Jason Rosenfeld, Alison Smith, tent. cat. *John Everett Millais*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Amsterdam, 2008 (ook in Engelse editie).

Ania Molska

638. Michal Wolinski, 'Symbolen van een verroest utopia: Ania Molska', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 5, pp. 72-78.

Piet Mondriaan

639. Carel Blotkamp, 'Betekenisdragers en vormexperimenten: de bomen van Mondriaan', in: *Kunstschrift*, 48 (2004), 4, pp. 42-46.
640. A. de Jongh-Vermeulen, E. van Uitert, J. van Kregten, C. Blotkamp, *Mondrian Montparnasse: Jubileumbundel*, Amersfoort, 2005.

Vincent Monnickendam

641. Julia Noordegraaf, 'Indië in de achteruitkijkspiegel: Koloniaal archiefmateriaal in Moeder Dao en het werk van Fiona Tan', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 4, pp. 24-32.

Jan Montyn

642. L. Duppen (red.), *Jan Montyn: Het grafische werk*, Haarlem, 2004.

Melvin Moti

643. Thomas Michelon, 'Melvin Moti', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, p. 85.

Marc Mulders

644. N. Bartelink, F. Ghering, G. van den Hout (red.), *Apocalypse: Een glas-in-loodraam van Marc Mulders*, Zwolle, 2006.
645. Henk van Os, tent. cat. *Marc Mulders: Nevel: Schilderijen*, 's-Heerenberg

- (Kasteel Huis Bergh), Zwolle, 2009.
646. W. Sütö, H. Den Hartog Jager, W.J. Otten, *Marc Mulders: Dauw*, Rotterdam, 2005.
- Deimantas Narkevicius**
647. Dominic van den Boogerd, 'Deimantas Narkevicius: Herinnering en document in tijden van repressie', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 1, pp. 22-29.
- Mike Nelson**
648. Will Bradley, 'Objecten van betekenis: Mike Nelson, Manfred Pernice, Simon Starling', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 66-71.
- Jaap Nieuwenhuis**
649. Gijsbert van der Wal, *Portret van een huis: Interieuraquarellen van Jaap Nieuwenhuis*, Nijmegen, 2005.
- Vesselina Nikolaeva**
650. Frits Gierstberg, Georgi Gospodinov, Vesselina Nikolaeva, Rik Suermondt, *Simply a Line: Het niemandsland tussen Bulgarije en Turkije*, Rotterdam, 2009.
- Ronald Noorman**
651. E. Bos, S. Creman, S. Swelheim (red.), tent. cat. *Ronald Noorman: Tekeningen*, den Haag (Galerie Nouvelles Images), Den Haag, 2004.
- Cees Noort**
652. O. Walgien, *Kunstkoppen: Bergense kunstenaars gefotografeerd door Cees Noort*, Bergen, 2004.
- Navid Nuur**
653. Nathalie Zonnenberg, 'Nieuwe formules: Onzekere wetenschap bij Navid Nuur', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp. 36-41.
- Ahmet Ögüt**
654. November Paynter, 'Ahmet Ögüt', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 3, p. 74.
655. Pelin Tan, 'Banu Cennetoglu en Ahmet Ögüt', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, pp. 42-45.
- Wendelien van Oldenborgh**
656. Anke Bangma, 'Historische onbepaaldheid: Polyfonie by Wendelien van Oldenborgh', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 36-41.
- Henrik Olesen**
657. Maxine Kopsa, 'Henrik Olesen', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 102-104.
- Paulien Oltheten**
658. Paulien Oltheten, Hans Aarsman, Tijs Goldschmidt, *Theorie van de straat*, Rotterdam, 2007.

659. Nele Wynants, 'Wachten op schaduw: De stad als tableau vivant', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp. 66-71.

Dirk Oudes

660. Rob Smolders, 'De schilder in zijn stille wereld: De kloof tussen moderne kunst en kunst in de marge', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 1, pp. 22-29.

Blinky Palermo

661. Sajda van der Leeuw, 'Grens als overgang: het dynamische denken in de Romantiek en in het werk van Blinky Palermo', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 2/3, pp. 39-43.

662. Ilse van Rijn, 'Zachte spreker: retrospectief van Blinky Palermo', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 5, pp. 27-29.

Henry Pauw van Wioldrecht

663. Hans Rooseboom, 'De nieuwe amateur: Foto's van Henry Pauw van Wioldrecht', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 5, pp. 44-47.

Constant Permeke

664. Willy van den Bussche, John Sillevis, tent. cat. *Constant Permeke*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2004.

Manfred Pernice

665. Will Bradley, 'Objecten van betekenis: Mike Nelson, Manfred Pernice, Simon Starling', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 66-71.

Jak Peters

666. Bart Rutten, 'Jak Peters', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, pp. 71-72.

Judith Pfaeltzer

667. Frits Scholten, tent. cat. *Judith Pfaeltzer: Het beeld als landschap*, Wageningen (Het Depot), Zwolle, 2006.

Vanessa Jane Phaff

668. L. Hansen, M. Westen, tent. cat. *Vanessa Jane Phaff: Double Cube*, Arnhem (Museum voor Moderne Kunst), Amsterdam, 2005.

Pablo Picasso

669. Marijo Ariëns-Volker, *De wangen van de Macroprosopus: Een nieuwe interpretatie van het schilderij Les Femmes d'Alger van Pablo Picasso*, Den Haag, 2004.

670. Titus Eliëns, tent. cat. *Pablo Picasso: Keramiek/Ceramics*, 's-Hertogenbosch (Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch), Zwolle, 2006.

Falke Pisano

671. Christophe Gallois, 'Woorden en dingen: Falke Pisano, Mario Garcia Torres, Aurélien Froment, Josef Strau', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 2, pp. 28-37.

Jan van der Ploeg

672. F. Nymphius, tent. cat. *Jan van der Ploeg: Wall paintings 1999-2005*, Amsterdam (Aschenbach & Hofland galleries), Amsterdam, 2005.

Willem van der Poll

673. L. Zweers, *Willem van der Poll (1895-1970)*, Warnsveld, 2005.

Franz Pomassl

674. Heinrich Deisl, 'Grensoverschrijdingen: Franz Pomassls radicale architectuur van het geluid', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 2, pp. 92-99.

Elodie Pong

675. Andrea Meuzelaar, 'Documentaire als performance van de werkelijkheid: Feit en fictie in Elodie Pongs experimentele documentaire Secrets for Sale', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 4, pp. 40-43.

Benno Premsele

676. Bert Boelaars, *Benno Premsele 1920-1997: Voorvechter van homo-emancipatie*, Bussum, 2008.

Bas Princen

677. E. van Hinte (red.), *Bas Princen: Artificial Arcadia*, Rotterdam, 2004.

Florian Pumhösl

678. Jan Verwoert, 'Vele modernismen: Florian Pumhösl en Cathy Wilkes', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 1, pp. 83-93.

Marc Quinn

679. Kate Chandler, 'Landscapes as terrains of Intersection: Marc Quinn's DNA Garden Meets Landscape Genetics', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 38-40.
680. Sue-an van der Zijpp, Marc Quinn, Rod Menham, tent. cat. *Marc Quinn: Recent werk – Recent Sculpture*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2006.

Joanna Quispel

681. Gijsbert van der Wal, 'Als je het fixeert is het weg: Joanna Quispel over haar pastels', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 5, pp. 42-45.

Dick Raaijmakers

682. Arjen Mulder en Joke Brouwer (red.), *Dick Raaijmakers: Monografie*, Rotterdam, 2007.

Ilya Rabinovich

683. Donna Wolf, 'A glimpse beyond the interstice separating the public and private domain', in: *Simulacrum*, 17 (2009), 4, pp. 9-11.

John Rädecker

684. Ype Koopman, *John Rädecker: De droom van het levende beeld*, Zwolle, 2006.

L.A. Raeven

685. Laura van Grinsven, 'Niks aan de hand: Eén plus één is één', in: *Simulacrum*, 12 (2004), 3, pp. 26-27.

Yvonne Rainer

686. Domeniek Ruyters, 'De nulgraad van de dans: Yvonne Rainers The Mind is a Muscle', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 1, pp. 64-65.

Otto van Rees

687. Ida Boelema, Irène Lesparre (red.), *Otto van Rees*, Zwolle, 2005.

Willem Reijers

688. R. Arkesteijn, *Willem Reijers*, Zwolle, 2004.

Frederic Remington

689. Saskia van der Kroef, 'George Catlin en Frederic Remington: oog voor de ondergang', in: *Simulacrum*, 13 (2005), 2, pp. 7-9.

Gerhard Richter

690. Steven ten Thije, 'Terese Andeszka, een interpretatie', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 2, pp. 36-38.

Marius Richters

691. Liesbeth van der Zeeuw, tent. cat. *Marius Richters Rotterdam: Schilder en Glazenier: 1878-1955*, Rotterdam (Historisch Museum Rotterdam), Bussum, 2005.

De Rijke/De Rooij

692. Dominic van den Boogerd, 'Sociale corruptie: Een interview met De Rijke/De Rooij', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 4, pp. 33-43.

693. Jörg Heiser, 'Kicking the cat: De Rijke/De Rooij en de kwestie van waarheid', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 4, pp. 33-37.

694. M. van Nieuwenhuizen, T. Holert, D. Gamboni, tent. cat. *Jeroen de Rijke/Willem de Rooij: Venice Biennale 2005: Dutch Pavilion*, Venetië (Biennale), Frankfurt, 2005.

Casper Rila

695. Domeniek Ruyters, 'Casper Rila', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, p. 72.

Willem Roelofs

696. Marjan van Heteren, Robert-Jan te Rijdt, tent. cat. *Willem Roelofs 1822-1897: De adem der natuur*, Oss (Museum Jan Cunen), Bussum, 2006.

Matthijs Röling

697. H. Tupan (red.), tent. cat. *Matthijs Röling: Mimesis: Schilderijen en tekeningen*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2005.

Edlef Romeny

698. Edlef ter Haar Romeny, Roel Smit-Muller, *Edlef Romeny*, Westervoort, 2006.

Cora Roorda van Eijsinga

699. Christel Vesters, 'Filmische reflecties op de maakbaarheid van het bestaan: Installaties van Cora Roorda van Eijsinga', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, pp. 40-43.

Maria Roosen

700. Jennifer Allen, Hans den Hartog Jager, Liedeke Kruk, Wiebo van Mulligen, *Maria Roosen: Maria's*, Amsterdam, 2005.
701. Maria Roosen, Hanne Hagenaars, Wim van Mulders, *Maria Roosen: Monster*, Amsterdam, 2009.

Félicien Rops

702. G. Komrij, H. Klarenbeek, V. Arwas, tent. cat. *Félicien Rops: De schone en het beest*, Rotterdam (Kunsthall), Warnsveld, 2005.

Julika Rudelius

703. Sven Lütticken, Julika Rudelius, *Julika Rudelius: Looking at the Other: Five Video Works*, Amsterdam, 2005.

Doris Salcedo

704. Laurie Cluitmans, 'Doris Salcedo: Over negatieve ruimtes en herinneringen', in: *Simulacrum*, 17 (2008), 1, pp. 13-15.

Willem Sandberg

705. Max Arian, 'Sandberg in Gennep: Zeven brieven van een ondergedoken ontwerper', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 3, pp. 4-17.
706. Ank Leeuw Marcar, *Willem Sandberg: Portret van een kunstenaar*, Amsterdam, 2004.
707. A. Petersen, tent. cat. *Sandberg: Vormgever van het Stedelijk*, Amsterdam (Stedelijk Museum), Rotterdam, 2004.

Karen Sargsyan

708. Ingrid Commandeur, 'De utopie van een knipselkoning: Karen Sargsyan', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 6, pp. 28-33.

Julião Sarmiento

709. E. Meyer Hartmann (red.), tent. cat. *Julião Sarmiento: Echo*, Eindhoven (Van Abbemuseum), Eindhoven, 2004.

Ary Scheffer

710. Robert Verhoogt, *Art in Reproduction: Nineteenth-Century Prints after Lawrence Alma-Tadema, Jozef Israëls and Ary Scheffer*, Amsterdam, 2007.

Johan Scherrewitz

711. R. Baan, *Johan Scherrewitz*, Venlo, 2005.

Egon Schiele

712. J. Kallir, E. Becker, K. Albrecht, tent. cat. *Egon Schiele: Liefde en dood*, Amsterdam (Van Gogh Museum), Zwolle, 2005 (ook in Duitse, Engelse en Franse editie).

Arie Schippers

713. Lies Netel, Gijsbert van der Wal, tent. cat. *Landschappen: Arie Schippers*, Zutphen (Museum Henriëtte Polak) en Deurne (Museum De Wieger), Zutphen en Deurne, 2006.

714. Tiana Wilhelm, Gijsbert van der Wal, Paul van Royen, *Portretten en een staande figuur: Arie Schippers*, Zutphen, 2008.

Charlotte Schleiffert

715. Wilma Sütö, Xandra Schutte, tent. cat. *Charlotte Schleiffert: Feel No Shame*, Rotterdam (Museum Boijmans Van Beuningen), Rotterdam, 2004.

Sonja Vanessa Schmitz

716. Lennard Dost, 'Sonja Vanessa Schmitz', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 38-39.

Lara Schnitger

717. K. Biesenbach, *Lara Schnitger: Fragile Kingdom*, Amsterdam, 2004.

Maaïke Schoorel

718. Ingrid Commandeur, 'Maaïke Schoorels schaduwspel: Baden dineren tuin vader dochters strand bed', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 6, pp. 40-45

Ton Schulten

719. H. Rau, *Ton Schulten: Schilder van het Consensime*, Zwolle, 2004.

Kurt Schwitters

720. Meta Knol, 'Aber es leben Stijl und Merz: Aanzet tot herinterpretatie van het Nederlandse oeuvre van Kurt Schwitters', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 3, pp. 18-28.

Piet Sebens

721. Harry Tupan, Piet Sebens, Gijsbert van der Wal, Peter Durieux, Harold Steenhagen, tent. cat. *Piet Sebens: Nooit mooi genoeg: Schilderijen en tekeningen*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2006.

Yinka Shonibare

722. Jaap Guldemon, Gabriele Mackert (red.), tent. cat. *Yinka Shonibare: Double Dutch*, Rotterdam (Museum Boijmans Van Beuningen) en Wenen (Kunsthalle Wien), Rotterdam, 2004 (ook in Duitse editie).

Eja Siepman van den Berg

723. H. Mous, *Eja Siepman van den Berg*, Zwolle, 2004.

Santiago Sierra

724. François Piron, 'Agressieve marketing: Kendell Geers en Santiago Sierra en het schone geweten van rechts', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 3, pp. 75-84.

Borek Sípek

725. Titus Eliëns, tent. cat. *Borek Sípek: Glas, design en architectuur*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2006.

Joop Sjollema

726. Lies Netel, tent. cat. *Joop Sjollema 1900-1990: Een overzicht van zijn werk*, Zutphen (Museum Henriëtte Polak), Zutphen, 2005.

Dirk Smorenberg

727. E. Raassen-Kruimel, J. De Ruiter, tent. cat. *Dirk Smorenberg: in de ban van de natuur*, Laren (Singer Museum), Warnsveld, 2005.

Lieke Snellen

728. Patricia Pulles, 'Lieke Snellen', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 32-33.

Roy Speetjens

729. Xander Karskens, 'Roy Speetjens – Radio Rietveld', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, pp. 70-71.

Léon Spilliaert

730. Anne Adriaens-Pannier, 'De zelfportretten', in: *Kunstschrift*, 50 (2006), 1, pp. 28-37.

731. Hans W. Bakx, 'Wandelaar, wat is er van de nacht?', in: *Kunstschrift*, 50 (2006), 1, pp. 10-19.

732. Mariëtte Haveman, 'In de vuurlinie van de vroege moderne kunst', in: *Kunstschrift*, 50 (2006), 1, pp. 2-7.

733. Robbert Hoozee, 'Spilliaert en de nadagen van het symbolisme', in: *Kunstschrift*, 50 (2006), 1, pp. 20-27.

Hens van der Spoel

734. Feico Hoekstra, Bob van Rossum, Jan Teeuwisse, Gijsbert van der Wal, Hans Warren, *De meesterlijke synthese: Leven en werk van de schilder Hens van der Spoel (1904-1987)*, Zutphen, 2004.

Renie Spoelstra

735. Renie Spoelstra, Hans den Hartog Jager, Arno Kramer, *Darkness is a place*, Zwolle, 2009.

Simon Starling

736. Will Bradley, 'Objecten van betekenis: Mike Nelson, Manfred Pernice, Simon Starling', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, pp. 66-71.

Jana Sterbak

737. Chris Skowronski, 'Staren naar Sirius: Over de fragiele grens tussen mens en natuur', in: *Simulacrum*, 13 (2004), 1, pp. 5-9.

Gé-Karel van der Sterren

738. Frank Hoenjet, *Heart of Paint: Gé Karel van der Sterren*, Amsterdam, 2006.

Wally Walter Stevens

739. Erik Hagoort, 'Elke dag een antiperformance: Wally Walter Stevens', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 1, pp. 10-18.

Martine Stig

740. J. Benschop, R. Pingen, E. Jacobs, tent. cat. *Stig*, Oss (Museum Jan Cunen), Warnsveld, 2004.

Stefanos Tsivopoulos

741. Zoë Gray, 'Stefanos Tsivopoulos', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 42-43.

Josef Strau

742. Christophe Gallois, 'Woorden en dingen: Falke Pisano, Mario Garcia Torres, Aurélien Froment, Josef Strau', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 2, pp. 28-37.

Berend Strik

743. Sophie Berrebi, Matthijs Bouw, Laurie Cluitmans, Antje von Graevenitz, Laura van Grinsven, Gertrud Sandqvist, Berend Strik, *Berend Strik: Thixotropy: Bewerkte, bestikte foto's*, Amsterdam, 2009.
744. Els Brinkman, Sven Lütticken, *Berend Strik: Body Electric*, Amsterdam, 2004.
745. Berend Strik (red.), *Berend Strik: Stitches in Time*, Amsterdam, 2009.

Lou Strik

746. Anneke Kuyper-Strik, *Lou Strik*, Bussum, 2004.

Katja Strunz

747. Maxine Kopsa, 'Flirt met het oppervlak: Katja Strunz', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 6, pp. 113-116.

Peter Struycken

748. Carel Blotkamp, Daniel Dekkers, Jonneke Jobse, Ruud Schenk, tent. cat. *P. Struycken*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2007.

Joost Swarte

749. Paul Hefting, 'Cijfers en letters', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 2, pp. 14-19.
750. Carel Peeters, 'Tekeningen om te lezen', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 2, pp. 36-41.
751. Jeroen Stumpel, 'Het klare vlak', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 2, pp. 4-13.

Fiona Tan

752. Julia Noordegraaf, 'Indië in de achteruitkijkspiegel: Koloniaal archiefmateriaal in Moeder Dao en het werk van Fiona Tan', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 4, pp. 24-32.
753. Erik van Tuijn, 'Fiona Tan', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, p. 46.

Jennifer Tee

754. Xander Karskens, Ann Demeester, Stijn Huijts, *Jennifer Tee: E*V*O*L E8Y8E LAND*S-END*, Amsterdam, 2004.
755. Mark Kremer, 'De as en de vinger: Over de kijker als virtuele performer en het vermogen tot overgave', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 4, pp. 114-122.

Gerard Thomassen

756. P. Augustijn, *Gerard Thomassen: Ontwerper, kunstenaar*, Asperen, 2004.

Jean Tinguely

757. Jannet de Goede, Andres Pardey, Ad Petersen, Wim Pijbes, tent. cat. *Jean Tinguely: Alles beweegt!*, Bussum, 2007.

Jaan Toomik

758. Hanno Soans, 'Minu munn on puhas: Het nihilistisch activisme van Jaan Toomik', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 5, pp. 112-119.

Jan van Toorn

759. E. Kuijpers, tent. cat. *EN/OF: Over TEGENSpraak in het werk van Jan van Toorn*, Rotterdam (De Kunsthal), Nuth, 2004.

Charley Toorop

760. Marja Bosma, 'De enige vent onder de schilders: Charley Toorops mannelijke stijl', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 2, pp. 29-34.

Jan Toorop

761. Gerard van Wezel, 'De corresponderende sylfiden van Jan Toorop', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 4, pp. 32-37.

Luc Tuymans

762. Marion van der Meer, 'Kind van de tv-generatie: Het filmische in het oeuvre van Luc Tuymans', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 1, pp. 34-37.

Piet Tuijtel

763. Lisette Pelsers, Rob Perrée, Wouter Reh, Σ *Ruimte: Piet Tuijtel Objecten 1980-2005: Σ Space: Piet Tuijtel Objects 1980-2005*, Rotterdam, 2005.

Dennis Tyfus

764. Hans Theys, 'Als kleurrijk en gonzend afval: Het werk van Vaast Colson en Dennis Tyfus', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 4, pp. 20-27.

Tristan Tzara

765. Alied Ottevanger, 'Dada in Parijs: Tzara's antwoord aan Van Doesburg', in: *Jong Holland*, 22 (2006), 3, pp. 29-32.

Francis Upritchard

766. Xander Karskens, 'Francis Upritchard: Mystieke ready-mades', in: *Metropolis M*, 26 (2005), 5, p. 76.

Félix Vallotton

767. Nienke Bakker, 'Spanningen in Zwartwit', in: *Kunstschrift*, 51(2007), 4, pp. 27-33.

768. Hans W. Bakx, 'De kunstenaar als romancier', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 4, pp. 34-37.

769. Hans W. Bakx, 'Het vreemde naakt', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 4, pp. 24-26.

770. Mariëtte Haveman, 'Door het raam van de verbeelding', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 4, pp. 4-8.

771. Ileen Montijn, 'Intimiteiten', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 4, pp. 14-21.

772. Ernst van de Wetering, 'Variaties op het landschap', in: *Kunstschrift*, 51 (2007), 4, pp. 38-45.

Ludwig Vandevelde

773. Lisette Pelsers, tent. cat. *Ludwig Vandevelde: Modellen = Models*, Enschede (Rijksmuseum Twenthe) en Brugge (Groeningemuseum), Brugge, 2004.

Bram van Velde

774. Anita Hopmans en Erig Slagter, *Het ritmus van de kunst: Brieven van Bram van Velde aan zijn mecenas 1922-1936*, Bussum, 2006.

775. Erik Slagter, *Bram van Velde 1895-1981: De kracht van kleur*, Bussum, 2006.

Gerry van der Velden

776. Gijsbert van der Wal, *Roodbont: De koe van Gerry van der Velden in de Heesseltse uiterwaard*, Varik, 2007.

Aat Veldhoen

777. Gijsbert van der Wal, tent. cat. *Aatje Veldhoen, de muze*, Amsterdam (Museum Het Rembrandthuis), Abcoude, 2004.

Syb Velink

778. J. Dotinga, T. van Os, F. Huigens, *Syb Velink*, Amsterdam, 2005.

Nikos Veliotis

779. Alena Alexandrova, 'At the face of the image: On Mass by Nikos Veliotis', in: *Simulacrum*, 14 (2006), 2, pp. 7-8.

Ine Vermees

780. Lisette Pelsers, *Ine Vermeë: Werk/Work*, Eindhoven, 2005.

Koen Vermeule

781. E. Stegeman, tent. cat. *Koen Vermeule: wachten in stilte*, Breda (De Beyerd), Breda, 2004.

Henri Verstijnen

782. Audrey Wagtberg Hansen, Andréa Kroon, Jan Jaap Heij, tent. cat. *Henri Verstijnen: 1882-1940*, Assen (Drents Museum), Zwolle, 2006.

Hans Verweij

783. M. Kleijwegt (red.), *Hans Verweij*, Dreischor, 2004.

Kees Verwey

784. Max van Rooy, Rudi Fuchs, Dirk van Ginkel, Kees Verwey, tent. cat. *Kees Verwey*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2005.

Jan Veth

785. Fusien Bijl de Vroe, 'Met hoed en baret', in: *Kunstschrift*, 49 (2005), 1, pp. 6-12.

786. Carel Blotkamp, 'Een bedaarde nieuwlichter', in: *Kunstschrift*, 49 (2005), 1, pp. 28-31.

787. Mariëtte Haveman, 'Kijken naar anderen', in: *Kunstschrift*, 49 (2005), 1, pp. 2-5.

788. Diederik Kraaijpoel, 'Een wonderlijk gevoel van intimiteit', in: *Kunstschrift*, 49 (2005), 1, pp. 20-25.

789. Jeroen Stumpel, 'Dat ongelukkige boek', in: *Kunstschrift*, 49 (2005), 1, pp. 32-35.

790. Gijsbert van der Wal, 'Uw jongste geschrift mag naast uwe beste schilderijen gesteld worden: Jan Veth als schrijver over kunst', in: *Kunstschrift*, 49 (2005), 1, pp. 40-45.

Barbara Visser

791. L. Smits, B. Visser, tent. cat. *Barbara Visser is er niet: Works 1990-2006*, Almere (De Paviljoens), Zürich, 2006.

Banks Violette

792. Maxine Kopsa, 'Elegante naaktheid: Banks Violettes Death Metal', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 5, pp. 64-65.

Mieke Van de Voort

793. Ilse van Rijn, 'tasten, zoeken, vragen: De gefaseerde kunst van Mieke Van de Voort', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 6, pp. 34-39.

Peter Vos

794. Eddy de Jongh, 'Gisteren een optreden van de heer T. Merula: Brieven van Peter Vos', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 4, pp. 38-43.

Emily Wardill

795. Maxine Kopsa, 'deep in the... circled by hazardous: Guy de Cointet en Emily Wardill', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 68-74.

Chris Ware

796. Micha Wertheim, 'Een ander verhaal: De albums van Chris Ware', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 2, pp. 42-45.

Andy Warhol

797. Hans den Hartog Jager, *Andy Warhol in essentie*, Amsterdam, 2007.
798. Eva Meyer-Hermann (red.), tent. cat. *Andy Warhol: A Guide to 706 Items in 2 Hours and 56 Minutes: Other Voices, Other Rooms*, Amsterdam (Stedelijk Museum CS) en Stockholm (Moderna Museet), Rotterdam, 2007.
799. Nelly Voorhuis, 'Van kunstenaarfilm tot arthouse-succes: Andy Warhols The Chelsea Girls', in: *Jong Holland*, 21 (2005), 2, pp. 43-47.

Ai Weiwei

800. Sue-an van der Zijpp, Mark Wilson, Karen Smith, tent. cat. *Ai Weiwei*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2008.

Andro Wekua

801. Tom Morton, 'Zwarte zee: De magische kunst van Andro Wekua', in: *Metropolis M*, 29 (2008), 4, pp. 30-35.

Antoon van Welie

802. Karin van Lieverloo, Pieter Roelofs, tent. cat. *Antoon van Welie 1866-1956: De laatste decadente schilder*, Nijmegen (Museum Het Valkhof), Zwolle, 2006.

Hendrik Werkman

803. Dieuwertje Dekkers, Jikke van der Spek, Anneke de Vries, *H.N. Werkman: Het complete oeuvre*, Rotterdam, 2008.
804. Mieke van der Wal, Frans Blom, Willem van Koppen (red.), *Hendrik Nicolaas Werkman: Brieven rond De Blauwe Schuit (1940-1945)*, Amsterdam, 2008.

Co Westerik

805. C. Blok, A. Enquist, V. Baar, *Co Westerik: Aquarellen/Tekeningen: Watercolours/Drawings*, Zutphen, 2004.
806. F. de Vries (red.), tent. cat. *Co Westerik: Een groots overzicht*, Den Haag (Gemeentemuseum), Rotterdam, 2006.

Harry Wich

807. M. Heiden, e.a., *Harry Wich: Een liefdesverklaring: Leven en werk van*

decorontwerper & schilder Harry Wich, Dreischor, 2005.

Peter Wigersma

808. Lex van de Haterd, *Bloemen in het zand: Pieter Wiegersma: Een oeuvre*, Haarlem, 2009.

Bernard Willem Wierink

809. Jan Jaap Heij, Saskia de Bodt, Bernard Willem Wierink, tent. cat. *Bernard Willem Wierink*, Assen (Drents Museum), Assen, 2009.

Nicolaas Wijnberg

810. Frans Duister, Feico Hoekstra, Heleen Jansens, Frans van Lier, Toine Moerbeek, Joke van Pelt, Marijn Schapelhouman, *Nicolaas Wijnberg: 1918-2006*, Bussum, 2008.

Bernhard Wilhelm & Jutta Kraus

811. Sue-An van der Zijpp, Ingeborg Harms, Francesca Granata, tent. cat. *Bernhard Wilhelm & Jutta Kraus*, Groningen (Groninger Museum), Rotterdam, 2009.

Cathy Wilkes

812. Jan Verwoert, 'Vele modernismen: Florian Pumhösl en Cathy Wilkes', in: *Metropolis M*, 25 (2004), 1, pp. 83-93.

R.W. van de Wint

813. Jacqueline van Koningsbruggen, *R.W. van de Wint: Schilder, beeldhouwer, bouwer*, Amsterdam, 2007.

Willem Witsen

814. Paul Gorter, 'Het geheel is ontzachelijk en reusachtig: Willem Witsen in San Francisco, 1915', in: *Kunstschrift*, 53 (2009), 4, pp. 28-31.

Jan Wolkers

815. Otto Blom, *Marszwart en titaanwit: Het beeldende werk van Jan Wolkers*, Amsterdam, 2008.
816. Coen Verbraak, Rudi Fuchs, tent. cat. *Jan Wolkers: Hommage aan een dubbeltalent*, Amersfoort (Rietveldpaviljoen De Zonnehof), Amersfoort, 2006.

Mina Wu

817. Ilse van Rijn, 'Mina Wu', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 33-35.

Haegue Yang

818. Binna Choi, 'Haegue Yang', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, pp. 45-46.

Tsukioka Yoshitoshi

819. Tomoko Murayama, 'Honderd aspecten van de maan: Tsukioka Yoshitoshi 1839-1892', in: *Kunstschrift*, 52 (2008), 6, pp. 44-47.

Robert Zandvliet

820. V. Adolphs, M. Wechsler, H. Den Hartog Jager, tent. cat. *Robert Zandvliet*:

- Beyond the Horizon: Schilderijen 1994-2005*, Bonn (Kunstmuseum) en Tilburg (De Pont), 2005.
821. Rudi Fuchs, tent. cat. *Robert Zandvliet: Zoom in: Small works*, Hengelo (Kunstcentrum), Bonn (Kunstmuseum) en Tilburg (De Pont), Düsseldorf, 2005.
822. Hans den Hartog Jager, tent. cat. *Fries: Robert Zandvliet*, Oranjewoud (Museum Belvédère), 2008.
- Adam Zaretsky**
823. Debbie van Rijk, 'Where Art and Life Meet: The Vivoarts Public Laboratories', in: *Simulacrum*, 15 (2007), 3/4, pp. 31-35.
- Katarina Zdjelar**
824. Patricia Pulles, 'Katarina Zdjelar', in: *Metropolis M*, 27 (2006), 4, p. 71.
825. Christel Vesters, 'Katarina Zdjelar', in: *Metropolis M*, 30 (2009), 3, p. 41.
- Sylvie Zijlmans**
826. J. Boomgaard, C. Keulemans, D. van Weelden, tent. cat. *Sylvie Zijlmans: The uninvited*, Rotterdam (Museum Boymans Van Beuningen), Rotterdam, 2006.
- Thomas Zipp**
827. Claudia Wahjudi, 'Het duistere universum van Thomas Zipp', in: *Metropolis M*, 28 (2007), 4, pp. 26-31.
- Cornelis Zitman**
828. D. den Haas, B. Lorquin, *Cornelis Zitman: Onze man in Caracas*, Zwolle, 2006.
- Unica Zürn**
829. Marion M. M. de Zanger, *Een verschrikkelijk verlangen naar verboden ogen: Unica Zürn (1916-1970) in haar cultuurhistorische context*, Amsterdam, 2004.
- Arie Zwart**
830. R. Baan, tent. cat. *Arie Zwart 1903-1981: Een zwervend bestaan*, Zwolle (Stedelijk Museum), Venlo, 2004.
- Piet Zwart**
831. Yvonne Brentjens, tent. cat. *Piet Zwart 1885-1977: Vormingenieur*, Den Haag (Gemeentemuseum), Zwolle, 2008.
- Ina van Zyl**
832. Moniek Peters, Dominic van den Boogerd, Rudi Fuchs, tent. cat. *Ina van Zyl: Schilderijen, Aquarellen*, Dordrecht (Dordrechts Museum), Bussum, 2006.